Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной 21-hэ гарана | № 122 (17845) | 1988 оной майн 26, четверг | Сэн 3 мүн.

УЛАСХООРОНДЫН ЗҮБЛӨӨН

Атомай элшэ хүсөөр хүдэлдэг станцинуудай аюулгүйе хангаха талаар уласхоорондын зүблөөн майн 24-дэ Москвада болобо. Энэ асуудалаар хэгдэжэ байhан шэнжэлгэнүүдые нэгэдүүлхэ талаар дэлхэйн зорилгонуудые шиидхэлгэдэ атомна станцинуудтай гү, али иимэ станцинуудые барижа байhан орон бүхэн эдэбхитэйгээр хабаадана. «Три-Майл-Айленд» станци дээрэ, Чернобыльскын АЭС-тэ болоhон ехэ аюул усалай hүүлээр энэ hалбарие хүгжөөхэ программануудаа болюулха тухай нэгэшье орон бодомжолоогүй юм гэжэ зүблөөе эмхидхэгшэд, МАГАТЭ-гэй ба СЭВ-эй түлөөлэгшэд совет болон гадаадын журналистнуудта мэдээсэбэ.

Тус программа энэ асуудалаар дэлхэй дээрэ түйлагдаhан эрхим түрүү юумэ нэгэдүүлхэ ёhотой гэжэ МАГАТЭ-гэй генеральна директорэй орлогшо Л. Константинов (СССР) мэдүүлээ.

Элдэб оронуудта атомна электростанцинуудта аюулгүйе хангаха шалгалта үнэргэхэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдтэй, арга шадабаритай хэдэн бүлэг мэргэжэлтэдые МАГАТЭ эмхидхэн бүридүүлбэ. Байгша ондо экспертнүүдэй гурбан долоон хоногой хуралдаануудые Венгриин, СССР-эй, Чехословакиин АЭС-үүдтэ, ерэхэ жэлдэ Японой, Англиин, станцинуудта үнгэргэхэ юм гэжэ мэдээсэгдээ.

(ТАСС).

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй юhэдэхи сесси

ОРОНОЙ ЭКОНОМИКО ХҮГЖӨӨЛГЭДЭ КООПЕРАЦИИН ҮҮРГЭ, СССР-тэхи КООПЕРАЦИ ТУХАЙ ХУУЛИИН ПРОЕКТ ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ депутат Н. И. РЫЖКОВОЙ хэhэн элидхэлhээ

Верховно Совет нигээ асари ехэ удаа хуудалые зүбшэн хэлэлцэ. Экономико-политическэ 1985 оной апрельскэ обществын ажабайдалай эхилhэн революцитэй хубилалтануудые дэмжэ кооперацийн үүргэ, байhан дотор дэлгэрүүлэгдэhэн үргэн ехэ, заримдаа алдаатайдэй дүнэлдвөнүүдэй дүнэлдэлгдэ байгаа гэжэ онцолоо.

ЦК партийна конгрессэй үрэ, орон дотор байhан hайн хубилалтай эршэ дэлисэ оруулгдэнэ. Шууд сэдэлтэй хубилалта болгожэ байна. Демократическэ олониитэдэ мэдэлгэ улам үргэдэгшэ хубилган шэнэ замда үшөө нэгэ алгадахэ ёhогой: соционалтада асари ехэ хүдэлмэриин шухала шата болоно. Энэ хадаа совет хүнүүдэй улам ургажа байгаа эриитэ хэрэглэмжэнүүдые эгээл гүйсэд дүүрэнээр хангаха эриитэ табина.

Орон дотор кооперативна хүдэлөөе хүгжөөхэн тула, тэрэниие үнэхөөрөөшье олоной хабаадалгатай болгохын тула политическэ, экономическаба социальна шухала үндэhэ hуури байгуулагдажа байна. Обществын ажабайдалда шэнэ үйлэ хэрэгүүд улам эдэбхитэйгээр мүндэлжэ, тэхэришэгүй болгодожо байна: демократи бодото байдалда бэелүүлэгдэнэ, олониитэдэ мэдээсэжэ байлга — гурим ёhо, хүн ажал хэрэгэйнгээ ёhотойл ээрэн болгогдоно. Үйлэдбэриин ба ажалай ниитын эмхидхэлэй демократическа түхэл шэнжэ болохо кооперацы эдэ революционно хубилалтануудые саашадань гүнэзгырүүлгэдэ шухала үүргэ дүүргэхэ үялгатай.

Совет гүрэнэй дээдэн зургаанай үзэмжэдэ табигдаhан Кооперацы тухай Хуулиин проект хубилган шэнэдхэлгэhээ эхитэй. Тэрэ хубилган шэнэдхэлгэн аша туhада бэелүүлэгдэхэ үялгатай. Экономическа политикада шэнэ хандаса тэрээн соо хууляар нэбтэрүүлэгдэнэ.

Социализм тухай Ленинэй hургаал тэрэнэй барагдашагүй ехэ зохёон байгуулхы хүсэнүүдтэ гүнэзгыгөөр нэбтэрүүлэн бэелүүлэгдэжэ байна.

Хуулиин проект манай обществын мүнөөнэй байдалда ба ерээдүйдэ айхабтар ехэ удха шанартай юм гэжэ бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгын үрэ дүнгүүд гэршэлнэ. Тус проектые зүбшэн хэлсэлгэ олон миллион хүнүүдэй аша туhые элирхэйлнэ: ажалшад — колхознигууд, бүсад кооператорнууд, хүдэлмэришэд, алба хаагшад, эрдэмтэд, мэргэжэлтэд, хүдөө ажахын хутэлбэрилэгшэд тэдэниие эдэбхитэйгээр hайшааhан байна гэжэ зүбшэн хэлсэлгэнүүд харуулба. Хубилган шэнэдхэлгые хурдадхаха талаар энэ документын шууд сэхээр шэглүүлэгдэнхэй байhые бүхы хүн зон халуунаар hайшаан дэмжэнэ. Нэн түрүүн юундэб гэхэдэ, шэнэ Хуули кооперативна байгуулалтын үндэhэ hуури болохо тэрэнэй демократида үндэhэлдэг байhые элирхэйлэн харуулна, сахин хамгаална.

Документын социальна удха айхабтар ехэ юм. Удха шанараараа энэ Хуули ажалша хүндэ, тэрэнэй аша туhада сэхэ хэрюу хабаадуулагдана, эгээл тиимэнээ социализмын үндэhэ hуурида, тэрэниие баталалгада хэрюусана.

Тэрэнэй проектые зүбшэн хэлсэхэ үедэ олон тоото дурадхалнууд оруулгдаhан, ажаглалтануд хэгдэнэн байгаа. Документые зохёон абахада эдэ бүгэдэ сэгнэшэгүй туhаламжа үзүүлхэ. Оруулгдаhан дурадхалнууд болон ажаглалтануудай нэгэниишьше анхаралда абтангүй үлэбэгүй. 50 статьягай 42-тонь ямар нэгэн тодорхойлолгонууд хэгдэhэн, хубилалтануд, нэмэлтэнүүд оруулгдаhан байгаа. Хуулиин проектые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаhан бүхы эрхэтэдтэ гүнэзгы сэдьхэлhээ баяр баясхалан хүргэжэ байнаная СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ мэдүүлээ.

Хэрбээ бодото дээрээ үйлэдбэриин хүсэнэй ургаад, экономикын гүрэнэй ба кооперативна түбүүдэй хооронд нягта хэрилсаа холбооной тогтоогоод байгаа hаань, хубилган шэнэдхэхэ талаар партийн стратегическэ хараа шугам ниитын ажабайдалые улам эршэдхэхэ, бүлэ бүхэнэй, совет хүн бүхэнэй hуудал байдалые нилээд hайжаруулха юм. КПССэй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумhээ хойшо үнгэрhэн саг соо хэды бэрхэшээл түбэгүүдэй ушаруулагдаашье hаань, экономикоёо доройтон унаргын байдалhаа гаргажа, гол түлэб үйлэдбэриие хүгжөөлгын эрхэ дэлисэ улам эршэдхэгдэhэн байна гэжэ элидхэлшэ манай арадай ажахыда тохёолдоhон байдалые нейруулан тодорхойлходоо тэмдэглээ. Арадай ажахыда hайн хубилалтануд үргэдэнэ, манай экономикын түхэл шэнжые тад хубилгаха арга олгоhон хүсэнүүд бии боложо байна. Хуушарhан юумэ усадхаха талаар үсэд нэтэрүү тэмсэлдэ ажахы эрхилэлгын шэнэ бодомжо, хүтэлбэрилгын тэ Уставуудые бэлдэхэ үедэ ороhон дурадхалнуудай горитой хубинь хэрэглэгдэхэ байна.

Элдэб шатын холбоонуудай, тэдэнэй аппарадуудай, тэрэ тоодо Центросоюзай хүдэлмэриин түхэл шэнжэнүүдые, онол арганууде, холбоонуудай хүтэлбэрилгын гуримые хубилгаха гээшэ шухала зорилго болоно гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Тэдэнэй ажал ябуулгые нэн түрүүн эхин кооперативуудай — эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн гол шатануудай аша туhада хабаадуулха хэрэгтэй.

Ажахынуудта ургуулагдаhан бүхы юумэ худалдажа абаад, тэдэниие нютагуудта болбосоруулха, худалдаха ёhотой шэнэ түхэлэй предприятие эд хэрэглэгшэдэй кооперацида байгуулха тухай Центросоюзай правлениин түрүүлэгшэ хөөрэбэ.

Хубилган шэнэдхэлгэ маанадта этигэл найдал түрүүлээ, бүхы ажабайдалыемнай шэнэ удхатай болгоо гэжэ Узбекистанай Компартиин Хорезмскэ обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **М. М. Миркасымов** хэлээ.

Жэшээнь, тэрэ колхозуудта ажахын тоосооной, өөhэдөө өөhэдыгөө мүнгөөр хангалгын, гаргашаяа харюулалгын арга боломжонуудые гүйсэд дүүрэнээр бэелүүлхэ арга колхозуудта олгохо байна гэжэ үгэ хэлэгшэ Хуулиин проектые шэнжэлэн тайлбарилхадаа тэмдэглэбэ. Кооперацы тухай Хуулиин удхые ойлгуулхын, кооперативна хүдэлөөе хубилган шэнэдхэлгын зорилгонуудтай нягтаар холбохын тула партийна организациннууд, совет болон ажахын зургаануудые мүнөө ехэ юумэ хэхэ зэргэтэй.

Энэ сесси дээрэ СССР-тэхи Кооперацы тухай Хуулиин проект зүбшэн хэлсэлгэ социализмын ленинскэ шэнжэ шанар hэргэлгын түлөө тэмсэлэй үшөө нэгэ ялас гэмэ гэршэ боложо үгэнэ гээд Тбилисиин В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ электровоз бүтээлгын заводой электро-хабсаргашадай бригадир депутат **Г. А. Метонидзе** тэмдэглэhэн байна. Энэ шухала документ бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгын, үедэ манай ниитын ажабайдалые саашадань демократизациллын үйлэ хэрэгүүд улам гүнэзгырhэн, залан шууд экономическа реформо бэелүүлгын үедэ илангаяа дүүрэнээр совет засагай органуудай нөөсэ арга боломжонууд тодорхойлогдон харуулагдаhан байха юм.

Манай республикада кооперативна хүдэлөөн өөрынгөө эрхэнүүдые эдэбхитэйгээр хэрэглэдэг болоно. Тиихэдээ олон тоото бэрхэшээлнүүдые дабан гарана гэжэ депутат зааhан байна. Тус документ нэгэн дүүгаар дэмжэхыень үряалаад. СССР-эй Верховно Советэй сессиин дүнгүүд, тэрэнэй шиидхэбэринүүд болохоёо байгаа Бүхэсоюзна политийна XIX конференцидэ бэлдэхэлэй тон шухала шатань болохо аабза гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Хуулиин проект соо харуулагдаhан зарим асуудалнууд дүүрэн хэмжээн соогоо үшөөл шиидхэгдэгүй байна гэжэ Латвиин ССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ депутат **Ю. Я. Рубэн** онсолон зааба. Кооператорнуудhаа мүнгэн татабари хэхэ талаар СССР-эй Финансын министерствын ябуулжа байhан нугархай бэшэ политикые депутат илангаяа ехээр шүүмжэлhэн байха юм.

Хүдөө ажахын кооперативуудай hайн дурааараа гүрэнэй захилнуудые абаха тухай зааварие бодото дээрэнь бэелүүлхэ гээшэ нилээн хүшэр Сайха гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ. Гүрэнэй захилтай хамта үнөөхил хуушанай захирэлтын хүсөөр бэелүүлэгдэг түсэб бусажа болохо гээд олонхи колхозууд hэжэглэнэ. Гүрэнэй захилые Хуули соо хэлсээгээр hэлгэхэ дурадхал депутат оруулба.

СССР-эй Верховно Советэй зүбшэн хэлсэжэ байhан Хуулиин проект юрын хэрэг бэшэ, манай ороной хүгжэлтэдэ стратегическэ удха шанартай. Энэ Хуули шэнэдхэн хубилгалгын ашаар бии болоо гэжэ СССРэй Науканууде академиин Дэлхэйн экономикын болон уласхоорондын харилсаануудай институдай директор депутат **Е. М. Примаков** тэмдэглээ. Кооперацы хадаа социализм тээшэ сэхэ шэглэhэн зам гэжэ Ленин дэмы нэрлээгүй ёhотой.

Салин хүлhэнэй хэмжээгээр ургажа байдаг мүнгэн татабари тухай асуудалда бэшэ зон шэнги үгэ хэлэгшэ мүн лэ анхарал хандуулба, үргэнөөр зубшэн хэлсэгдэнгүй, яаралтайгаар абтаhан байна гэжэ хэлэбэ. Энэ асуудал дахинаа hайнаар хаража үзэхэ тухай хэбэлэлдэ болон сесси дээрэ оруулагдаhан дурадхалнуудые тэрэ дэмжэhэн байна. Материально-техническэ хангалгын талаар кооперативуудай гүрэнэй предприятинуудтай адли эрхэтэй байха асуудал тухай үгэ хэлэгшэ мүн лэ hанамжаяа хэлээ.

Кооперацы тухай хуули баталан абаха дурадхал оруулаад, үйлэдбэриие эршэдхэхэ талаар бүлэг асуудалнууд проект соо тон зүб табигдаhан байна гэжэ КПСС-эй Пензенскэ обкомой нэгэдэхи секретарь депутат **Ф. М. Куликов** зааhан байха юм.

Область соонь бии болгогдоhон кооперативуудай ажал ябуулгын дүй дүршэлдэ түшэглэн, энэ бодолоо үгэ хэлэгшэ батадхаба. Энэ кооперативууд ондо ондоо оршон байдалда худэлнэ. Тиигэбэшье хаа хаанагүй эрхим дүнгүүдые түйлана. Тиигэжэ зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, элдэб эд бараагаар хангаха, хангалгын hалбари үргэдхэхэ хэрэгтэ hайн нүлөө үзүүлнэ.

Энэ үгэ хэлэгшын оруулhан дурадхалнууд соо нэгэ иимэ дурадхал онсо анхарал татаба: саг зуурын, сезонно кооперативуудые эмхидхэн бии болгохо хэрэгтэй. Тэдэнэй гэшүүд болоод, зунайнгаа амаралтын үедэ студентнүүд болон hурагшад обществодо, өөртөө ехэ туhа хүргэжэ ажаллаха аргатай байха hэн.

СССР-тэхи Кооперацы тухай Хуулиин проект зүбшэн хэлсэлгэ тон шухала удха шанартай гүрэн түрын хэрэг болоно гэжэ Красноярска хизаарай Пировско районой Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ депутат **Н. Г. Рахманкулов** хэлэhэн байна. Тэрэнэй hанамжаар кооперацы хадаа мүнөө бэелүүлэгдэжэ байhан экономическа реформотой тон hайнаар таараldажа, арадай ажахыдахи хэрэгүүдые улам hайжаруулгын шухала зэбсэг боложо үгэхэ эрэгтэй.

Энэ шэнэ Хуулиин проект кооперативна демократиин хүгжэлтын хуулита үндэhэ hуурие батадхана, колхозуудай болон бусад кооперативуудай эрхэнүүдые хамгаална гэжэ үгэ хэлэгшэ зааhан байна. Энэ хүдэлөөн сагай ошохо бүри хүсэтэй болоно, ажахы эрхилэлгын үшөө нэгэ түхэл янза болон бүрилдэнэ гээд ажабайдал харуулна.

Гэбэшье тэрэнэй бүхы арга боломжонуудынь гүйсэдөөр хэрэгдэгдэнэгүй гэжэ Красноярска хизаарай ажалшадай түлөөлэгшэ тоолоно. Ниитын эдеэ хоолой кооперативуд өөрынгөө үйлэдбэрилhэн гү, али дэлгүүр дээрэ худалдагдажа абтаhан түүхэй эд хэрэглэжэ хүдэлхэ ёhотой гэhэн заабари Кооперацы тухай Хуулида оруулха дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулhан байна.

Кооперацы тухай Хуулиие баталан абалга сагай эриитээр табигдаhан хэрэг болоно гэжэ КПСС-эй Тульска обкомой нэгэдэхи секретарь депутат **Ю. И. Литвинцев** хэлэбэ. Социалис кооперацы хадаа олониитэдэ туhатай ажал ябуулгын хүгжэжэ байгаа, түрүү түхэл янзануудай нэгэн болоно гэhэн тон зүб тобшолол зубшэн хэлсэгдэжэ байhан Хуулиин проект соо хэгдэнэ. Энэ хүдэлөөнэй залан шуудаар хүгжэхэ бүриньь экономикын гүрэнэй hалбаритай нягта холбоотой байгууламжа болон, кооперацы улам hалбарна. Областиингоо агропромышленна нэгэдэлнүүдэй жэшээ дээрэ үндэhэлэн, үгэ хэлэгшэ энэ бодолоо баталан харуулжа шадаа.

Зүбшэн хэлсэлгын үедэ Кооперацы тухай Хуулиин проектдэ заhабаринуудые оруулха дурадхалнуудые депутадуд оруулhан байха юм. Энэнhээ уламжалан, Национальностьнуудай Советэй Саг үргэлжын комиссинуудтай, СССР-эй правительствын түлөөлэгшэдтэй хамта Саг үргэлжын комиссинуудта эдэ дурадхалнуудые хаража үзөөд, дүнгүүд тухайнь Верховно Советэ элидхэхэ даабари Союзай Совет үгэhэн байна.

Союзай Советэй заседани дүүрэбэ гээд соносхогдоно.

Майн 25-да СССР-эй Верховно Советэй сесси худэлмэриеэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

КООПЕРАЦИ—ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЫН ХҮСЭН ТҮГЭС АРГА

Арбан нэгэдэхи Верховно Советэй сесси майн 24-дэ Ленин ордон соо нээгдэ.

Зүблэхэ зүйл болон гуримай нэгэн талаадаг абтаhанай СССР-эй Верховно Президиумэй бүрилтануд оруулагдаа.

ЦК-гай Политбюрогой, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ депутат **Н. И. Рыжков** экономико хүгжөөлгэдэ кооперацийн үүргэ, СССР-ий Кооперацы тухай Хуулиин проектэй элидхэл хэбэ.

Советэй Агропромышленно комплексын комиссиин дэргэдэгшэ **А. Ф. Понов** СССР-тэхи Кооперацы тухай Хуулиин проектэй холбогдуулдай Саг үргэлжэлэгшэ комиссинуудай нэмэлтэ.

Ерэдай hанамжын проект соо хараалагдаhан гадна, нэмэлтэнүүдые, хуулиие оруулбал, таарэшэ ха гэжэ тэрэ Кооперативна хуулиин проектэй холбогдолтой, кооперативуудай ажал ябуулгыг зохёолуулха тухай, коопериие социальна талаа хөөхэ тухай, заагаhа колхозуудтай тухай дурадхалнуудые оруулгаhаа проектэй оруулгаhаа проектын бүсад 17 нэмэлтэнүүдые, нэмэлтэнүүдые оруулхаар.

Ерэгые хаража үзэхэ комиссинуудтай уулаадахи ба хүтэлбэри болгожо үгэ хэлэгшэ Нэгэдэхеэр, энэ кооперативуудые хүгжэлтэ таарамжатай болгохо хангаха ёhотой. Кооперативуудай, предприятиеуудые эрхэнүүдые, элидхэл хэгшэ мэдээсэбэ. Колхознигуудай Бүхэсоюзна IV съезд дээрэ энээн тухай тодорхойлоорөөлгдөөн болоо hэн. Пенсинүүд тухай юрэнхы Хуулиин баталагдан абтатар хойшолуулжа байнгүй, энэ асуудалые дары түргөөр шиидхэжэ, зохихо дурадхалнуудые СССР-эй Верховно Советэй үзэмжэдэ табиха арга боломжонуудые правительство бэдэрхэ ёhотой.

Кооперацийн асуудалнуудые дэлгэрэнгыгээр харуулха хэбэлэй органиие эмхидхэн байгуулха тухай дурадхалнууд оноор оруулагдаhан байна. Эдэ дурадхалнуудта анхарал хандуулагдажа, Хуулиие хүсэнэдэнь оруулхада туhалха ёhотой гэжэ комиссинууд тоолоно.

Совет парламентын ажал ябуулгые харуулалгада олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд анхаралаа хубилгаха ёhотой гэжэ үгэ соогоо нэмэлтэ элидхэл хэгшэ мэдүүлбэ. Ушарынь юуб гэбэл, Хуулиин түлөө дуугаа үгэхэhөө гадна, депутадуудөөhэдөө юу хээ гээшэб гэжэ арад зоной мэдэжэ абахада hонирхолтой бшуу. Телевидени суглааануудай боложо байhан залые харуулхаhаа гадна, тэдэнэй хэлэhэн эгээл hонирхолтой үгэнүүдые гү, али бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулгаhаа, хуулии буса хорилтонууд, хизаарлалганууд хэгдэнэ. Эдэ бүгэдые зайсуулан гуримшуулха хэрэгтэй.

Үгэ хэлэгшын hанамжын ёhоор, кооперативуудые эмхидхэн байгуулгын, тэдэнэй хүдэлмэриие эмхидхэлгын асуудалнуудые гуримшуулан шиидхэхэ хуули hанаhанда хүрэнэгүй.

Кооперативуудай ашаг үрые хүгжөөлгэдэ, дээшэлүүлгэдэ Советүүдэй дүүргэхэ үүргэдэ үгэ хэлэгшэ дэлгэрэнгыгээр тогтобо. Эдеэ хоолой асуудалые шиидхэлгэдэ эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн дүүргэдэг үүргэдэ үгэ хэлэгшэ гол анхаралаа хандуулаа.

Кооперацы тухай Хуулиин проект республика доторнай ехэ hонирхол үүсхэбэ гэжэ Украинын ССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, республикын Госагропромой түрүүлэгшэ, депутат **Ю. А. Коломиец** хэлээ.

Энэ Хуулиин актые республикын ажалшадай тон эдэбхитэйгээр, hонирхолгойгоор зубшэн хэлсэhэн тухайнь тэрэ хөөрэбэ. Энэ Хуулиие унжагайруулжа байнгүй, хүсэндэнь оруулха, совет экономико хүгжөөлгын ба совет хүнүүдэй hуудал байдал улам hайжаруулгын хүсэн түгэс арга болгохо ёhотой гэжэ хүнүүд тоолоно.

Хуули кооперацийн айхабтар ехэ хүсэ шадалые, арга боломжонуудые элирүүлхэhээ гадна, колхозой хүдэлөөндэ шэнэ түлхисэ үгэхэ ёhотой. Кооперативна хүдэлөөндэ хабаадахадаа, хүнүүдэй эзэн ёhоной мэдэрэл түргөөр бэхижэдэг гээшэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Гэбэшье кооперативуудай хүдэлмэридэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл олон байhаар. Тэдэниие дэмжэхэ, туhалха хэрэгтэй. Кооперативна хүдэлөөе али бүхы талаhаань дэмжэхэ шухала гэжэ этигэн найдажа байhанаа депутат мэдүүлбэ.

hүүлэй жэлнүүдтэ манай область дотор тушаал ээлхые эрмэлзэхэ, hаймhарха, билдагуушалха, эдилгэ үгэхэ ябадал гүнэзгыгөөр дэлгэрүүлэгдэжэ, социально-экономическа хүгжэлтэдэ ехэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулhан байгаа. Кооперацы тухай Хуулиин проект эдэ бүгэдые усадхалгада ехэ үүргэ нүлөө үзүүлхэ байна гэжэ Казахстанай Компартиин Чимкентын обкомой нэгэдэхи секретарь **К. Х. Тюлебеков** хэлээ. Шэнэ сагай hэбшээе арад зон халуунаар үгтэбэ.

Кооперативна хүдэлөөнэй ашаар хүнүүдэй магазинуудаар бэдэрдэг зарим эд бараан бии болоо гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Шэнэ кафенүүд нээгдээ, хүн зоной hуудал байдал хангалга үргэдхэгдөө. Кооперативууд арадай ажахын элдэб hалбаринуудай экономическа байгууламжада эдэбхитэйгээр хабаадуулагдажа байна.

Хубилган шэнэдхэлгын хэрэг хүдөөгэй ажалшадай ажабайдалай гол удхань боложо байна гэжэ Брестскэ областиин Кобринско районой «Победа» колхозой профкомой түрүүлэгшэ депутат **Е. Н. Игнатюк** трибуна дээрэhээ мэдүүлбэ. Газарай ээзнэй, мүн газар тарялангаа эрхилхэ, ажалайнгаа үрэ дүнгүүдээр сэдьхэлээ ханаха арга боломжотой байлгын мэдээсэл тэдээндэ тэхэрюулэгдэжэ байна.

Мүнөө бидэнэй зүбшэн хэлсэжэ байhан кооперацы тухай Хуулиин проект ажалай түрүү шэнэ түхэл шэнжэнүүдые хэрэглэхээр хараална. Өөhэдөө өөhэдыгөө мүнгөөр хангалгада ороhон манай ажахыда гэр бүлын ба арендэнэ подряд хүгжөөгдэнэ. Эдэ бүгэдын бүлюу hайн байhые үгэ хэлэгшэ тодорхой тоо, баримтануудаар харуулба.

Ажал тухай Хуули сахилгые хиналга дороо абаха тухай профсоюзуудай эрхэдэ хабаатай шухала асуудалда профкомой түрүүлэгшэ дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэбэ. Энэ хуули али бүхы асуудалнуудые зүндөө шиидхэжэ шадахагүй байна гэжэ тэрэ шэнэ Хуулиие сэгнэхэдээ тэмдэглээ. Олохон эмхинүүдэй, албан зургаануудай, ажалшадай эдэбхи үүсхэл, аша туhа хэрэгтэй.

Кооперацы тухай Хуулиин проект олониитын анхарал татаhан, hонирхол үүсхэhэн байна гэжэ Центросоюзай правлениин түрүүлэгшэ депутат **П. С. Федирко** хэлэбэ. Эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн эзлжэтэ съезд дээрэ зубшэн хэлсэгдэхэ, баталагдан абтаха ёhотой. Эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн бүлгэмүүдэй болон тэдэнэй холбоонуудай Жэшээ-

Хуулиин проект соо харуулагдаhан зарим асуудалнууд дүүрэн хэмжээн соогоо үшөөл шиидхэгдэгүй байна гэжэ Латвиин ССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ депутат **Ю. Я. Рубэн** онсолон зааба. Кооператорнуудhаа мүнгэн татабари хэхэ талаар СССР-эй Финансын министерствын ябуулжа байhан нугархай бэшэ политикые депутат илангаяа ехээр шүүмжэлhэн байха юм.

Хүдөө ажахын кооперативуудай hайн дурааараа гүрэнэй захилнуудые абаха тухай зааварие бодото дээрэнь бэелүүлхэ гээшэ нилээн хүшэр Сайха гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ. Гүрэнэй захилтай хамта үнөөхил хуушанай захирэлтын хүсөөр бэелүүлэгдэг түсэб бусажа болохо гээд олонхи колхозууд hэжэглэнэ. Гүрэнэй захилые Хуули соо хэлсээгээр hэлгэхэ дурадхал депутат оруулба.

СССР-эй Верховно Советэй зүбшэн хэлсэжэ байhан Хуулиин проект юрын хэрэг бэшэ, манай ороной хүгжэлтэдэ стратегическэ удха шанартай. Энэ Хуули шэнэдхэн хубилгалгын ашаар бии болоо гэжэ СССРэй Науканууде академиин Дэлхэйн экономикын болон уласхоорондын харилсаануудай институдай директор депутат **Е. М. Примаков** тэмдэглээ. Кооперацы хадаа социализм тээшэ сэхэ шэглэhэн зам гэжэ Ленин дэмы нэрлээгүй ёhотой.

Салин хүлhэнэй хэмжээгээр ургажа байдаг мүнгэн татабари тухай асуудалда бэшэ зон шэнги үгэ хэлэгшэ мүн лэ анхарал хандуулба, үргэнөөр зубшэн хэлсэгдэнгүй, яаралтайгаар абтаhан байна гэжэ хэлэбэ. Энэ асуудал дахинаа hайнаар хаража үзэхэ тухай хэбэлэлдэ болон сесси дээрэ оруулагдаhан дурадхалнуудые тэрэ дэмжэhэн байна. Материально-техническэ хангалгын талаар кооперативуудай гүрэнэй предприятинуудтай адли эрхэтэй байха асуудал тухай үгэ хэлэгшэ мүн лэ hанамжаяа хэлээ.

Кооперацы тухай хуули баталан абаха дурадхал оруулаад, үйлэдбэриие эршэдхэхэ талаар бүлэг асуудалнууд проект соо тон зүб табигдаhан байна гэжэ КПСС-эй Пензенскэ обкомой нэгэдэхи секретарь депутат **Ф. М. Куликов** зааhан байха юм.

Область соонь бии болгогдоhон кооперативуудай ажал ябуулгын дүй дүршэлдэ түшэглэн, энэ бодолоо үгэ хэлэгшэ батадхаба. Энэ кооперативууд ондо ондоо оршон байдалда худэлнэ. Тиигэбэшье хаа хаанагүй эрхим дүнгүүдые түйлана. Тиигэжэ зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, элдэб эд бараагаар хангаха, хангалгын hалбари үргэдхэхэ хэрэгтэ hайн нүлөө үзүүлнэ.

Энэ үгэ хэлэгшын оруулhан дурадхалнууд соо нэгэ иимэ дурадхал онсо анхарал татаба: саг зуурын, сезонно кооперативуудые эмхидхэн бии болгохо хэрэгтэй. Тэдэнэй гэшүүд болоод, зунайнгаа амаралтын үедэ студентнүүд болон hурагшад обществодо, өөртөө ехэ туhа хүргэжэ ажаллаха аргатай байха hэн.

СССР-тэхи Кооперацы тухай Хуулиин проект зүбшэн хэлсэлгэ тон шухала удха шанартай гүрэн түрын хэрэг болоно гэжэ Красноярска хизаарай Пировско районой Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ депутат **Н. Г. Рахманкулов** хэлэhэн байна. Тэрэнэй hанамжаар кооперацы хадаа мүнөө бэелүүлэгдэжэ байhан экономическа реформотой тон hайнаар таараldажа, арадай ажахыдахи хэрэгүүдые улам hайжаруулгын шухала зэбсэг боложо үгэхэ эрэгтэй.

Энэ шэнэ Хуулиин проект кооперативна демократиин хүгжэлтын хуулита үндэhэ hуурие батадхана, колхозуудай болон бусад кооперативуудай эрхэнүүдые хамгаална гэжэ үгэ хэлэгшэ зааhан байна. Энэ хүдэлөөн сагай ошохо бүри хүсэтэй болоно, ажахы эрхилэлгын үшөө нэгэ түхэл янза болон бүрилдэнэ гээд ажабайдал харуулна.

Гэбэшье тэрэнэй бүхы арга боломжонуудынь гүйсэдөөр хэрэгдэгдэнэгүй гэжэ Красноярска хизаарай ажалшадай түлөөлэгшэ тоолоно. Ниитын эдеэ хоолой кооперативуд өөрынгөө үйлэдбэрилhэн гү, али дэлгүүр дээрэ худалдагдажа абтаhан түүхэй эд хэрэглэжэ хүдэлхэ ёhотой гэhэн заабари Кооперацы тухай Хуулида оруулха дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулhан байна.

Кооперацы тухай Хуулиие баталан абалга сагай эриитээр табигдаhан хэрэг болоно гэжэ КПСС-эй Тульска обкомой нэгэдэхи секретарь депутат **Ю. И. Литвинцев** хэлэбэ. Социалис кооперацы хадаа олониитэдэ туhатай ажал ябуулгын хүгжэжэ байгаа, түрүү түхэл янзануудай нэгэн болоно гэhэн тон зүб тобшолол зубшэн хэлсэгдэжэ байhан Хуулиин проект соо хэгдэнэ. Энэ хүдэлөөнэй залан шуудаар хүгжэхэ бүриньь экономикын гүрэнэй hалбаритай нягта холбоотой байгууламжа болон, кооперацы улам hалбарна. Областиингоо агропромышленна нэгэдэлнүүдэй жэшээ дээрэ үндэhэлэн, үгэ хэлэгшэ энэ бодолоо баталан харуулжа шадаа.

Зүбшэн хэлсэлгын үедэ Кооперацы тухай Хуулиин проектдэ заhабаринуудые оруулха дурадхалнуудые депутадуд оруулhан байха юм. Энэнhээ уламжалан, Национальностьнуудай Советэй Саг үргэлжын комиссинуудтай, СССР-эй правительствын түлөөлэгшэдтэй хамта Саг үргэлжын комиссинуудта эдэ дурадхалнуудые хаража үзөөд, дүнгүүд тухайнь Верховно Советэ элидхэхэ даабари Союзай Совет үгэhэн байна.

Союзай Советэй заседани дүүрэбэ гээд соносхогдоно.

Майн 25-да СССР-эй Верховно Советэй сесси худэлмэриеэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

СОЮЗАЙ СОВЕТЭЭ

Советэй түрүүшын палатын 15 часта Палатануудаа зэмсэгшэдэй зад соо эхилээ.

Тэдэ С. Горбачев, В. И. Воротников, А. А. Громыко, Е. К. Лигачев, М. С. Соломенцев, Щербицкий, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Г. П. Разумовскийдэй, Ю. Ф. Соловьев, Ф. Ф. Ивашко, О. Д. Бакланов, Ф. Ф. Горшков гэгшэдэй ерэхэ ба ирэхэ талаар депутадуудай болоно. Ирэхэ альга ташалгаар хүлээн абаба.

Советэй түрүүлэгшэ Б. Е. Патон заседаниин эхэлгэ.

Тус сессиин hүүлээрээ зарлаhан баранаhаа депутатуудай дурасхаалые заседаниин эхэлгэ минута соо дүрсэгаар ёhолбо.

ЦК-гай Политбюрогой гишүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, СССР-эй Госкомитетэй Агропромтехникийн Комитетэй Председатель Ф. Ф. Ивашко, Ленинградскэ областиин Ленинскэ hүнгуулиин округhоо депутат Ю. Н. Христорадновые Союзай Советэй түрүүлэгшэ hунгаха гээд дурадхагдаба. Нүхэр Христораднов партийна хүдэлмэриин ехэ дуй дуршэлтэй, 1974 онhоо КПССэй Горьковско обкомой нэгэдэхи секретаряар хүдэлhэн байгаа. КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-эй юhэдэхи ба арбадахи нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй нэгэдэхи сесси дээрэ Союзай Советэй түрүүлэгшээр hунгагдаhан Л. Н. Толкунов бэеынгээ муудажа, пенсидэ гараhанhаа уламжалан, эдэ ялгануудhаа тэрэниие

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй юһэдэхи сесси

ОРОНОЙ ЭКОНОМИКО ХҮГЖӨӨЛГЭДЭ КООПЕРАЦИИН ҮҮРГ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Зүгөөр хүн зоной хоорондохи харилсааг хубилган шэнэлхэ талаар эли бодо юумэн туйлагдажа байнхай. Хүнүүд эзэн ёһоной мэдэрэлтэй болоно, коллективүүдтэ демократическа үндэһэ һуури бэхижүүлэгдэнэ, ажалай ба социальна эдэбхи үүсхэл ургана. Илангаяа шухала удха шанартай юумэниинь гэхэдэ, үдэрһөө үдэртэ хүнүүд хубилган шэнэдхэлгын хэрэгтэ улам батаар этигэн найдана. Энэнь юун гэһэн удхатайб гэбэл, парти арад зониие хүтэлнэ, бүхы общество зүб замаар дабшана.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй, партийн XXVII съездын шиидхэбринүүдтэй зохилдуулан, бидэнэй хараалһан юумэнэй ехэнхинь гүйсэд бэелүүлэгдээгүй байнаар гэжэ Н. И. Рыжков тэмдэглэбэ. Үнгэрһэн үе сагай хангалтагүй юумэн үшөөл ехэ. Хэдэн арбан жэл соо тохёолдоһон дутуу дунданнуудые, бэрхэшээл түбэгүүдые гаталан дабажа, ажал хэрэгээ хубилган шэнэдхэхэ гээшэ айхабтар хүшэр бэрхэшээлтэй байна.

Тусхайлбал, эрдэм-техникын дэбжэлтын талаар хараалагдаһан программануудые бэелүүлгэ һанаа зобооно. Зарим һалбаринуудта, илангаяа үндэһэн шухала үүргэ дүүргэдэг машина бүтээлгэдэ тэрэ һуулаар хүгжөөгдэжэ байна. Нөөсэнүүдые алмаха, арьбалха зорилго тиимэшье эршэмтэйгээр шиидхэгдэнэгүй. Эдэ бүгэдэ арадай ажахын хүдэлмэрние тэнсүүритэйгээр эрхилэлгэдэ муугаар нүлөөлнэ. Хүн зоной юумэ худалдажа абаха эрилтые дэшэлүүлхэ асуудалые хангалтатайгаар шиидхэлгэ иланГаяа орёо хүшэр байнаар. Тэрэние шиидхэлгэ арадай хэрэглэмжын эд бараа, нэн түрүүн эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэрилгэтэй нягта холбоотой. Түсэбтэ табан жэлэй хоёр жэлэй хугасаа соо хүн зондо 22 миллиард түхэриг эд бараан багаар худалдагдаа, 4,5 миллиард түхэриг ө р б а г а х а н г а л г а үзүүлэгдээ. Эдэ бүгэдэ обществын экономикодо, социальна байдалда хангалтагүй бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулба.

Мүнгэн һангай тон хүндэ хүшэр эрхэ байдалда түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлые захалбабди. Мүнөөшье тэрэнэй байдал хангалтагүй байнаар. Үри шэридэ ородог предприятинууд үшөөл олон. Иматтал гүрэнһөө нэмэлтэ мүнгэ һомолог онуудай ашаар зарим һалбаринууд, үйлэдбэринүүд хүндэ хүшэр байдалһаа гарана, эзэн буса ябадалтай тэмсэлдэ хубилалтануудтуйлагданагүй.

Энэ табан жэлэй хараа түсэбүүдые тодорхойлходоо, анхаралдаа абаагүй байһан хэдэ хэдэн ушар шалтагаанууд һаа уламжалан, экономическа байдал түбэг бэрхэшээлнүүдтэ ороһон байгаа гэжэ нэмэжэ хэлэхэ шухала. Манай ороной газаашань гаргажа худалдадаг зүйлнүүдэй үндэһэ һуурида табигдагдаг продукцинуудые дэлхэйн дэлгүүр дээрэ муугаар худалдажа абадаг болоһон ушар иимэ ушар шалтагаануудай тоодо ороно.

Асуудалнууд олон, тэдэние шиидхэхэ талаар мүнөө дээрээ эгээл түрүүшын алхамууд хэгдэжэ байнхай. Арадай ажахые гуримшуулан һайжаруулха, экономико хүгжөөлые тогтууритай һайн болгохо, тэрэние хүгжэлтэ дэбжэлтын шэнэ шатада гаргаха талаар хүдэлмэрээ эршэдхэхэ хэрэгтэй. Байгша ондо бүхы промышленностиин хахадһаа дээшэнхи хубинь ажахын тоосооной, өөһэдөө өөһэдыгөө мүнгөөр хангалгада оронхой. Эдэ бүгэдэ манай экономикын гол секторые — гүрэнэй секторые хүгжөөхэ, тэрэнэй хүсэ шадалай арга боломжонуудые гүйсэд элирүүлхэ, тиигэжэ ороной-гоо экономическа хүсэ шадалые арьбадхаха арга олгохо ёһотой.

Экономикын гүрэнэй секторые али болохоор хүгжөөһэнэй ашаар лэ арадай ажахые хубилган шэнэдхэлгын айхабтар орёо, үргэн ехэ зорилгонуудые шиидхэжэ шадахабди гэжэ мүнөөдэр хэлэхэ байнабди. Тиигэхын тула ажахыгаа социалис ёһоор эрхилэлгын бүхы түхэл шэнжэнүүдые, нэн түрүүн тэрэнэй эгээл ашаг үрэ ехэтэй коопераци ие үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

Тэрэнэй ехэ ашаг үрэтэй байлгын ушар шалтагаануудые ойлгохо гээшэ хүнгэн юм аабдаа. Кооперацийн гол шэнжэнь гэхэдэ, тэрэ ажалшадай бэеэ даагаад ажал хэрэгээ ябуулгын, ажахёохы эдэбхи үүсхэлэй, иматтал демократическа үндэһэ һуури дээрэ экономическа ба социальна хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ тэдэниие элсүүлэн хабаадуулха гээшэ коопераци гол онсо шэнжэнь болоно. Хэрбээ политическэ талаһаань энэ асуудалые абажа харабал, тэрэниие ёһотойл социалис удха шанартай болгохо шухала.

Үшөө нэгэ ушарта — эмхидхэлэй асуудалда анхаралаа хандуулха шухала. Манай экономикын үндэһэ һуури болодог томо, айхабтар ехэ гүрэнэй предприятинууд элдэб янзын, илангаяа хурдан түргэнөөр хубилжа байдаг эрилтэнүүдтэ дадаха гээшэ туйлай хүшэр бэрхэшээлтэй юм. Эгээл тиимэһээ дэлгүүртэ, тэдэнэй продукциие хэрэглэлгэдэ хабаатай таарамжатай һайн, бага ба дундуур хэмжээнэй үйлэдбэринүүдые хүгжөөхын тула бүхы эрхэ байдал байгуулха шухала. Эндэ нэн түрүүн арадай ажахын хэрэглэмжэнүүдые, хүн зоной эрилтэнүүдые хараада абаха. Эдэ аша туһые хангалгада үнэн зүрхэнһөө хандаха шухала. Коопераци иимэ арга боломжотой, ашатай туһатай байна. Тэрээнһээ коопераци хүниие үйлэдбэриин ёһотойл эзэн болгодог, тэрэнэй оюун ухаан бодолые, зохёохы арга боломжонуудые элирүүлэн нээдэг гээшэ.

Иматтал тиимэһээ кооперативна хүдэлөөнэй ашаар лэ экономикын гүрэнэй сектортэ ажахы эрхилэлгын онол аргануудые шэнэдхэн хубилгажа, демократиие үргэдхэжэ болоно. Ороной социально-экономическа хүгжэлтэдэ тохёолдожо байһан олохон дутуу дундануудые зайсуулан сарахын тула бодото арга боломжонуудые нээнэ. Коопераци юундэ түрүү зэргэдэ гаргагданаб гэбэл, эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, эд бараагаар, һуудал байдал хангалгаар хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд бэелүүлхэ гээшэ хубилган шэнэдхэлгын түбхын түрүүшын орёо зорилго мүн. Тиигэжэ тэрэ хурдадхалгын хүсэтэ арга нүхэсэл болоно.

Экономикодо, обществын ажабайдалай бүхы бусад шухала һалбаринуудта коопераци хүдэлөөнэй улам эршэмтэйгээр бэелүүлэгдэхэ байнаанда бидэ этигэн найданабди. Шэнэ экономическа бодомжо гэжэ бидэнэй нэрлэдэг юумэн ажахы эрхилэлгын кооперативна түхэл шэнжын үндэһэ һуурида табигдана.

Партийн XXVII съезд дээрэ тодорхойлогдоһон коопераци туша тодо нарин политическэ хараа шугамай тодорхойлогдоодшье байгаа һаань, түбтэ, мүн нютаг нютагуудта олохон ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, партийна, совет хүдэлмэрилэгшэдэй, эрдэмтэдэй, экономистнуудай кооперациие хүгжөөхэ тухай дуугай байдаг гэхэ гү, али тэрэниие бүруушаадаг ушарнууд тохёолдодог байна. Кооперативна б а й г у у л а л т ы н хангалтагүй, тэрэнэй холын хараа түсэбгүй байһан тухай хуушарһан юумээр. Һэжэг түрэмэ ушар баримтануудаар хамгаалдаг байна. Социализмын марксистско-ленинскэ теориин «арюун сэбэр» байха тухай ахарал ороолдогоор далдалагдаһан хэбэр үзүүлжэ, олохон ушарта иимэ ябуулганнуудые гаргадаг байха юм.

Иимэ хараа бодолые сэгнэхэдээ, социализм тухай хуушанай һанал бодолнуудта үндэһэлдэг байна гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ. Зарим нэгэн залан сэхэ хараа шэглэлтэй байһан хэбэр үзүүлхэдээ, социалис ажахые эрхилэлгын түхэл шэнжэнүүд, онол арганууд тухай Ленинэй һургаалые гүнзэгыгөөр ойлголгодо, бодото байдалда үндэһэлхэдэнь, һаад ушаруулдаг байна. Кооперациие үрэ түгсөөр хүгжөөлгэ тухай, эд бараанай-мүнгэнэй харилсаан болохо кооперациие ашаг үрэ ехэтэйгээр хүгжөөлгын шиидхэхы эрхэ нүхэсэл тухай хөөрэлдөөнэй болоходо, эдэ бүгэдэ илангаяа элеэр харагдадаг гээшэ. Гэхэтэй хамта кооперативна хүдэлөөе һэргээлгын дардам харгы эдэ гол ёһонуудта үндэһэлнэ. Иматтал эд бараанай-мүнгэнэй харилсаае улам ургэжэ, коопераци хүгжөөжэ болоно. Энээнэй үндэһөөр түхэриг ие һэргээхэ, дэлгүүрые гуримшуулха байнабди. Коопераци бодото удха шанар тухай Ленинэй бодомжын гол удха иимэл ха юм даа.

Коопераци тухай Ленинэй һургаалнууд болон захяа заабаринууд олон жэлэй туршада будүүлигээр хазагайруулагдаһан байна. Тэдэнэй орондо хүтэлбэрилгын захирхы-зонхилхы онол арганууд хүсөөр дэлгэрүүлэгдэдэг байгаа. Бодото дээрээ коопераци болон зөөриин кооперативна түхэл шэнжэнүүд гүрэнэй түхэл маягтай болоһон байха юм. Мүнөө парти орон дотор кооперативна хүдэлөөе һэргээхэ баали болохоор хүгжөөхэ зорилгые эрид хурсаар, сэхэ табина гээшэ. Коопераци хадаа арадай ажахытай ба бүхыдөө ниитын байгуулалтатай таһаршагүй холбоотой, тон хэрэгтэй хубинь гэһэн ойлгомжоһоо КПСС-эй Центральна Комитет болон правительство эхи абадаг гээшэ.

Ниитын ажабайдалай бүхы һалбаринуудта һэлгэшэгүй байһан коопераци гол шухала үүргэнүүдые саашань элирхэйлхэдээ, үгэ хэлэгшэ кооперативна хүдэлөөе т э р э н э й эгээл элдэб янзануудаар ашаг үрэтэйгөөр, тон түргэнөөр хаа хаанагүй хүгжэхын тула мүнөөдэр бүхы эрхэ нүхэсэл, хүгжөөхэ хэрэгтэй байһанай шалтагаан би гэһэн тобшолол үгэ хэлэгшэ хэбэ. Кооперативна ажал ябуулгые үргэдхэлгэ хадаа зэлжээтэ хооһон ябуулга бэшэ, политикын саг зуурын ямар нэгэн эрьелтэ бэшэ, харин хараалагдаһан социально-экономическа хубилалтануудай харгы замаар манай саашадаа урагшаа дабшаха амин шухала хэрэг мүн болоно.

СССР-эй Верховно Соводэй үзэмжэдэ табигдаһан „Коопераци тухай Хуулиин проект кооперативуудай тогтонижоһон хуули ёһоной байдалые үндэһөөрнь хубилгаха юм гээд саашань Н. И. Рыжков мэдүүлбэ. Тэдэнэй кооперативна уг удхые болон кооперативна демократиин шухала гол ёһонуудые энэ Хуули гүйсэд дүүрэнээр һэргээнэ. Тэрэ манай экономикын бүхы һалбаринуудта элдэб түхэл маягтай кооперативуудые байгуулха ба эдэбхитэйгээр хүгжөөхэ ургэн арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ, коопераціин саашадаа хүгжэлгын хүсэн түгэс урмашуулга болоно, шанараараа шэнэ хэмжээндэ тэрэниие гаргаха, олон миллион совет хүнүүдые экономико болон социально-ажаһуудалай һалбариие хүгжөөлгэдэ хабаадуулха арга олгохо байна.

Социалис экономикын гүрэнэй сектор шэнгеэр коопераціин бодото дээрээ хубилган шэнэдхэлгэдэ адли эрхэтэйгээр, эдэбхитэйгээр хабаадагша болохонь тон шухала гээшэ. Иматтал энээнһээ боложо, тэрэнэй хүгжэхэ гол ёһонуудые хуулиин гуримаар батадхаха хэрэгтэй байгаа бшуу. Тэдэнэй гол шухалань гэхэдэ, һайн дураараа оролго, ажахын бэеэ даанги байлга, өөһэдыгөө хүтэлбэрилгэ, кооперативна зөөридэ гар хүрэшэгүй байлга мүн болоно.

Тэдэнэй хүдэлмэриингөө шэглэлнүүдые шэлэхэдэнь, кооперативуудта үргэн ехэ арга боломжо үгтэнэ гээшэ. Ажалшадай эдэбхи үүсхэл ба зохёохы ябуулга бодото дээрээ үргэдхэжэ иматтал шадаа һаа, коопераціи өөрынгөө хүсэ шадалые хэрэглэхэ талаар тон наринаар тодорхойлогдо о һ о н үсөөн һалбаринуудаар хизаарлагдаһан байжа шадахагүй болоно шуу. Тиихэдээ энэмнай хүдөө ажахын гү, али промышленна үйлэдбэри, хангалга, туһалэмжа үзүүлэлгэ гү, ухаан бодолой гү, али нэбтэрүүлгын ажал ябуулга гү — тэрээнһээ эдэ дулдыдаха ёһогүй. Иимэ политика бодото хэрэгэй аша туһануудта гүйсэд дүүрэнээр харюусана гээшэ.

Бодото ажал хэрэгүүдэй манай хуули ёһын хүгжэлтые ахижа ябаһан тухай тобшололые үгэ хэлэгшэ тоо, баримтануудаар батадхаба. Хуули үшөө баталагдан абтаагүй, харин дорооһо гараһан эдэбхи үүсхэлээр кооперативууд байгуулагдажа эхилэнхэй, эгээл элдэб һалбаринуудта амжалтатайгаар хүдэлжэ байнхай. Гансал Хуулиин проектын тунхалагдаһанһаа хойшонхи саг соо гэхэ гү, али гурбан һараһаа багаа саг соо орон доторнай 6 мянган шахуу кооперативүүд эмхидхэгдээ. Харин үнгэрһэн жэл хахадай туршада ороойдоол 14 мянган кооператив эмхидхэгдэһэн байгаа бшуу. Түбэй газартал адли, худөө нютагуудташье эмхидхэлэй ба экономическа хүдэлмэри хэр ашаг үрэтэйгөөр ябуулагдадаг болоноб, тэрэл эзэрээр эдэ ябуулганнуудай үргэдхэхэ байнаниинь эли ааб даа. Нютаг нютагуудта зарим ушарта кооперативуудта туһалнагүй, үнгэрхэдөө, ямаршье үндэһэ баримтагүй һаад тойбонуудые ушаруулдаг байна бшуу.

Кооперативуудые байгуулха тухай проект дотор найруулагдаһан дүрим залан сэхэ, шухала удха шанартай байха юм. Тиимэһээ мүнөө с о в е т, ажахын болон бүсад органуудай ямар нэгэн тусхай зүбшэл хэрэггүй болоно. Тэдэ эрхэтэнэй хүсэлөөр, иматтал һайн дурэнай гуримаар эмхидхэгдэдэг байха болоно. Ямаршье кооператив, Коопераціи тухай Хуулиин үндэһөөр найруулагдан табигдаһан уставай өөрын проеттэй байхадаа, арадай депутадуудай нютагай Соведэй гүйсэдкомдо ямаршье һаадгуйгөөр тэрэнэз бүридхэлдэ абхуулха эрхэтэй байха юм. Тиигэжэ кооперативуудые байгуулха хэрэгтэ үзэгдэдэг албан хойрог ябадалай эшэ үндэһэнүүдынь усадхагдаба гээшэ.

Кооперативна хүдэлөөе хүгжөөлгэдэ туһа хүргэхэ шухалын шухала юридическэ лаб хангалга гэхэдэ, гүйсэд һайн дураараа эмхидхэлгэ болоно бшуу. Тиихэдээ гансашье кооперативуудые байгуулгада бэшэ, харин эрхэтэдэй кооператива ороло болон тэрээнһээ гаралгада тэрэ хабаатай гээшэ.

Һайн дураараа эмхидхэлгэ — энэмнай уряа бэшэ, ёһын тэдыдэ үгтэнэн эрхэ бэшэ юм. Энэмнай — бодото эрхын ёһо гүрим мүн, тиимэһээ гэрээниие хелбэришэгүйгөөр сахиха ёһотой. Хүдөөдэ хүниие хүсөөр байлгахын, кооперативнаа гараха арга үгэхэгүйн тулада ажаһуудаг тухайнь саарһа, хэрэгтэй бүсад документнүүдые тэдээндэ үгэдэггүй байһан сагые бидэ булта һанана ха юмбибди. Тэд мүнөөшье кооперативта байхыень хүнүүдые баалаха у ш а р а й үсөөн бэшэ үзэгдэдэг байһаниинь халагламаар. Иимэ ябадал эрид шууд бүруушаагдаха ёһотой.

Манай орон дотор коопераціи сүлөөтэйгөөр, эгээл тааламжатай зохид эрхэ байдалда хүгжөөгдэхэ ёһотой. Тиихэдээл кооперативта орохо харгы хүн бүхэндэ нээгдэхэ бшуу. Тэд мүнөөшье зарим газарта кооперативуудые байгуулха арга үгэнэгүй тэһэн дохёонууд орожо байдаг гээшэ. Тиихэдээ экономикын гүрэнэй секторһээ кооперативна сектортэ хүдэлмэриин хүсэнүүдэй гаража ошохые зүбшөөнэгүйбди гэһэн, түрүүшээр зүб шэнги, шалтагаануудые урдаа барижа, һаад ушаруулдаг байха юм. Энэмнай дээрэһээ абтаһан, хоочон ороолдолго гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ. Гүрэнэй гү, али кооперативна гү, ямаршье предприятиһаа хэрбээ хүн гараажа ошоо хадаа, тэндэхи ажалай, ажаһуудалай эрхэ байдал гү, али салин хүлһэн тэрээндэ таарамжагүй байна ха юм. Алиниинь дээрэб гэжэ тоолоһоной хэрэггүй гэжэ эли тодоор ойлгохо хэрэгтэй. Экономикын эдэ хоёр сектор адли тэгшэ эрхэтэй байна. Хуулиин проект дотор тэрэнэй хараалагдаһанай ёһоор, кооперативна хүдэлөөндэ ямаршье эрхэтэн хабаадаха эрхэтэй юм. Эндэ ямаршье хизаарлалга байха ёһогүй.

Эдэ бүгэдэнһөө гадна коопераціи социальна айхабтар ехэ удхатай үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Энэ юун бэ гэхэдэ, нэһанһаа, элүүр энхын байдалһаа, гэр бүлын ба бүсад эрхэ байдалһаа дулдыдан, гүрэнэй предприяти болон организацинуудай хүдэлмэридэ хабаадажа шадахагүй эрхэтэдые олониитэдэ аша туһатай ажалда хабаадуулха ябадал болоно бшуу. Эндэ пенсионернүүд, инвалидууд, гэрэй ээзэн эхэнэрнүүд, студентнэр болон һурагшад тухай хэлэгдэнэ гээшэ.

Арадай ажахыда шэнэ техникэ болон технологи нэбтэрүүлгэтэй, хүтэлбэри болон ажахы эрхилэлгын онол арганууде нарижуулан һайжаруулгатай холбоотой хэмжээнүүдэй абтаһанай эсэстэ ажалһаа сүлөөлэгдэһэн эрхэтэндэ энэ баһал хабаатай байна. Хэрэглэмжэнүүдые хараадаа абажа, ажалай сүлөө нөөсэнүүдые эд бараа үйлэдбэрилгын ба хангалгын һалбаринуудта ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ ябадалнай үнэн дээрээ зүб хэрэг болоно ха юм. Ойрын сагта энэ һалбари илангаала түргөөр хүгжөөгдэхэ байна.

Өөрынгөө айхабтар ехэ хүсэ шадалые дүүрэн ашаглахын тула кооперативууд заатагүй һайн дураараа байгуулагдадаг холбоонууд ба ассоциацинууд боложо нэгэдэхэ аргатай. Иимэ холбоонууд ажал ябуулгын һалбариин талааршье, мүн нютаг нютагуудааршье байгуулагдаха аргатай юм. Тэдэнэй уг зорилго ба удха гэхэдэ, кооперативна демократиие бэхижүүлхэ, үйлэдбэриие нарижуулан һайжаруулха, эрдэмтехникын дэбжэлтын туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ, кооперативуудай эрхэнүүдые аршалан хамгаалха зорилго болоно бшуу. Эдэ холбоонууд кооперативуудай аша туһануудые гүрэнэй болон бүсад органуудта, уласноорондын эмхинүүдтэ хамгаалха, түлөолхэ үүргэтэй болоно. Жэшээ болгон, Набережные Челны хотодо 1988 оной мартда байгуулагдаһан ассоциаци тухай элидхэлшэ хэлээ. Тэрээндэ мүнөө элдэб олон шэглэлтэй 35 кооператив ородог байна. Кооператорнууд өөрынгөө хүтэлбэрилхы орг ан — гүйсэдхэхэ комисси һунгаа. Дотоодын дэлгүүр дээрэхи эрилтэ хэрэглэмжэ ба дурадхалые шэнжэлхэ, гүрэнэй предприятинууд болон эмхинүүдтэ бии байгаа сүлөө материально-техническэ нөөсэнүүдые хэрэглэхэ арга боломжо бэдэрхэ, кооперативуудай продукциие хүн зондо харуулха, уралан нарижуулгын ба ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые нэбтэрүүлгэдэ туһа хүргэхэ, гүрэнэй элдэб зургаануудта кооперативуудай аша туһые хамгаалха ба түлөолхэ уялга тэрээндэ даалгагданхай. Үйлэдбэриие үргэдхэхын тула энэ ассоциаци өөһэдынгөө ба хүн зоной сүлөө мүнгэ зөөриие ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын тула өөрын кооперативна банк байгуулха зорилготой. Энэмнайл кооперативна эдэбхи үүсхэл ба демократиин хүдэлжэ байһан ушар болоно ха юм.

Кооперативуудай дулдыданги бэшэ байдалые хангаха асуудалда Хуулиин проектые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэгшэн үедэ ехэ анхарал хандуулагдаһан байна. Энэмнай дэмы бэшэ. Кооперативуудай хэрэгтэ гүрэнэйшье, кооперативна һунгагдамал органууудайшье зүгһөө үндэһэ баримтагүйгөөр хэмааралсалга кооперативна хүдэлөөе хүгжөөлгэдэ бага бэшэ хохидол ушаруулаа. Энэ талаар оруулагдаһан олон тоото дурадхалнуудай эгээл шухалань гэхэдэ, правительствын һанамжаар, гүрэнэй болон кооперативна һунгагдамал органуудай ямаршье хуули буса ябуулгын талаар сүүд гү, али арбитрежда гомдол бариха эрхэ кооперативудта үгэхэ гэһэн дурадхал мүн болоно. Энэ эрхэ, материальна хохидол ушаруулһан, ушар ёһо мэдэхэгүйгөөр үгтэһэн элдэб түхэлэй заабаринуудта гомдол бариха эрхээр нэмээгдэхэдээ, кооперативуудай аша туһые зонхилхо дуратайшуулһаа хамгаалха найдамтай лаб халхабша байгуулжа үгэнэ. Мүнөө болотороо тиимэ хүнүүдэй үгы болоогүй байһаниень халагламаар.

Ямаршье кооперативай түрүүшын алхам тэрэнэй зөөри бүридүүлгэһээ эхилдэг ха юм. Совет засагай жэлнүүдтэ энэ асуудалаар нилээд олон хөөрэлдоон болоһон байха. Гансал теоретическэ худэлмэринүүд ямар олоор бэшэгдээ гээшэб! Тиигэбшье бусад ямаршье асуудалда энээнһээ ехэ худхаан, һамараан болоогүй. Гушаад онуудһаа эхилжэ, кооперативна зөөриие хоёрдохи ээлжээнэй, социальна талаарла гүйсэд дүүрэн бэшэ, өөрынгөө арга боломжые дуурһан алдаһан зөөри гэжэ соносхогдоо бэлэй. Иимэ, эхинһээ буруу тайлбарилһаа боложо, табин жэл шахуу сагта энэ зөөриие ниитэ арадай, гүрэнэй хэмжээндэ хүрэтэр «дээшэлүүлээ» ха юмбибди. Тиимэ теоретическэ балмад бодолнуудай гашуудалтай хойшолонгууд һайн мэдэхэжэ бшуу. Хүдөө ажахыда, жэшээнь, тэрэ таряашаниие газарһаа холодуулһан, ниитын зөөридэ хабаатай байһанай мэдэрэл усадхаһан, үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлхэ гэһэн хүн бүхэнэй ороолдолые һуларуулһан байха юм. Харин эсэстэнь хүдөө нютагуудта, илангаяа Россин түбэй областьнуудта ажаһуугшадай тоо эрид үсөөрһэн байха юм. Эд хэрэглэгшэдэй бүлгэмүүдэй гэшүүдшье өөрынгөө зөөриин эзэн байхаяа болёо бэлэй.

Кооперативна зөөриие бэхижүүлгэдэ, хуули ёһоной талаһаа тэрэниие хамгаалга шангадхаха хэрэгтэ зорюулагдаһан шухала залан сэхэ заабаринууд Хуулиин проект дотор бэшэгдэнхэй. Кооперативай эд хэрэгсэлнүүд эндэһээ хойшо тэрэнэй гэшүүдэй ниитын суглаанай зүбшөөлгүйгөөр абтаха, мүн тэрэшэлэн гүрэнэй, кооперативна болон бусад предприятинууд, организацинуудта дамжуулан үгтэхэ ёһогүй. Олон ушарта ямар байгаа һэн бэ гэжэ бүгэдэ мэдэнэ ха юм. Уставай ёһоор эрхилэгдэдэг ажал ябуулгада хабаагүй зорилгонуудта, кооперативай зүбшөөлгүйгөөр, тэдэнэй мүнгэ зөөриие нютагай органууд олон ушарта, хаа хаанагүй таһалан үгэдэг байгаа бшуу. Колхозой арай гэжэ дээшэз бодоходо, үри шэриһээ гарахада, тэрэл дороо тэрээнһээ мүнгэ зөөри таталга эхилдэг бэлэй. Жэшээнь, нёдондо жэлдэ Молдавиин ССР-эй Черненковскэ р а й о н о й РАПО Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ колхозой счёдһоо олзо багатай ба гарза ехэтэй колхозуудта туһа хүргэхын тула өөрынгөө нөөсэлэ 174 мянган түхэриг ыень абаһан байха юм. Колхозой гэшүүдэй ниитын суглаанай зүбшөөлгүйгөөр абаһаниинь эли ааб даа. Иимэрхүү баримтануд эд хэрэглэгшэдэй коопераціадашье байха.

Иимэ ябуулганууд өөһэдынгөө эд хэрэгсэлнүүдые хэрэглэхэ ябадалһаа кооперативай гэшүүдые бодото дээрэнь холодуулна ха юм. Энэмнай үзэгдөөгүй ушар: эзэниинь — кооператив, харин бодото дээрээ ондоо хүн эзэрхэнэ ха юм. Энэмнай коопераціин уг үнгида зүришэнэ. Хуули хадаа кооперативые тэрэнэй эрхэ ба эд зөөридэ ямаршье һаа хамааралсалгаһаа аршалха, тиигэжэ юридическэ лаб хангалга байгуулха үүргэтэй.

Хуулиин гол хүсэн гэхэдэ, коопераціин ажахы эрхилэлгын онол арга мүн болоно. Тэрэ кооперативна хүдэлөөнэй түүхын баян дүй дүршэлые, совет засагай түрүүшын жэлнүүдтэ бии болоһон бүхы һайн юумые, үйлэдбэриин ба хангалгын һалбаринуудта шэнэ кооперативуудай бодото хүдэлмэриһөө абтаһан бүхы түрүү юумые өөһэдтөө нэбтэрүүлэн абанхай гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ. Энэмнай Гүрэнэй предприяти тухай Хуулиин дүримүүдтэй адли байна ха юм.

Зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа Коопераціи тухай Хуулиин проектын залан сэхэ удха шанар түбхын түрүүндэ юун болоноб гэхэдэ, тэрээн дотор хараалагдаһан экономическа онол арганууд, социалис предприятинуудай мүнөөнэй бодото байдалай бүхы түрүү шэнжые батадхан, тэрэниие шэнэ шанараар дүүргэнэ, экономикые хүтэлбэрилгын бүхы гуримые сашадань нарижуулан һайжаруулгада түлхисэ үгэнэ ха юм. Ажахын дүүрэн тоосоон ба өөһэдынгөө мүнгэ зөөреэр өөһэдыгөө хангалга, гаргажаанууда олзо орштоёо тааралдуулалга, кооперативуудай бэе бэеынгээ хоорондохи, мүн тэрэшэлэн гүрэнэй предприятинуудтай болон экономикын хубиин сектортэй харилсаануудта экономическа аша туһануудай үүргые шангадхалга хадаа энэ онол аргын үндэһэн шухала гол ёһонууд болоно гэзшэ.

Энэмнай эд бараанай-мүнгэнэй харилсааануудай болон дэлгүүрэй үүргые һэргээхэ гээд хараална. Тэдэмнай кооперативна эд бараа гаргагшадай болон хэрэглэгшэдэй хоорондохи экономическа холбоонуудай диилэнхи булюу түхэл маягынь байха ёһотой. Иматтал эд бараанай ба хангалгын социалис дэлгүүр хүгжөөлгэдэ коопераціие шэглүүлһэн ябадал хадаа ажахы эрхилэлгын онол аргын, кооперативна ажал ябуулгые түсэблэлгэ эмхидхэлгын, үнэ сэн тогтоолгын, олзо доходоо хубаарилгын ба ажалай түлбэриин илгаануудай гол удхые тодорхойлно бшуу.

Коопераціин демократическа уг удхань гүйсэд бэеэ даанги байдал хангалгада, нэн түрүүн түсэблэлгэдэ баадхана гээшэ. Энээнһээ хойшо ажахын бүхы харилсааануудта хэлсээн хадаа ори ганса хуули ёһоной ба экономическа түхэл шэнжэнь болохо ёһотой. Юуб гэхэдэ, тэрэ колхоз гү, али бусад кооперативай а ж а л ябуулгые хэрэглэгшэдэй эрилтэнүүдые хангалгада ёһотоор шэглүүлхэ арга олгоно ха юм.

Кооперативуудай болон тэдэнэй продукци хэрэглэгшэдэй дунда сэхэ хэлсээнэй харилсааануудай бүхы хэмжээгээр хүгжэхэ бүринь, орон соомнай худалдаа наймаанда, худалдан абагшада ажал ябуулгаяа сүм шэглүүлһэн кооперативна предприятинуудай олошорхо бүринь, юумэнэй хомор байха һарюу ябадал түргэнөөр усадхагдаха жэшээтэй. Энэ асуудалай үшөө нэгэ хажуунь юун болоноб гэхэдэ коопераціие ажалай ба социальна талаар тон олзотой үйлэдбэриин байгуулалтаа болоно. Тиимэһээ кооперативна предприяти бүхэн, колхоз, хэрэглэмжын бүлгэм, товарнуудые үйлэдбэрилдэг болон хангалга хэдэг кооператив бүхэн ажал ябуулгадаа тодорхой гурим баталаг ёһотой. Энэ ушарта эдэнэр үлүү гарама сүлөө байна аа гү гэжэ айһанай хэрэггүй. Кооперативай урагшатай байгаа хада бидэндэшье туһатай байха. Кооперативай амжалтатайгаар худэлхэ хэрэг хангахын тулада тэрэнэй гэшүүд ашаг үрэ ехэтэйгээр худэлхэ эзэргэтэй. Үгы һаа, салин хүлһэ түлэхэ, өөрыгөө саашадань хүгжөөхэ м ү н г э н кооперативта үгы байха байна ха юм. Коопераціин ямаршье түхэл янзын предприятинуудай ажал ябуулгын түлөө гүрэн харюусалга даадаггүй юм.

Кооперативуудай ажал ябуулгын һайн һайхан оршон байдал болон эрхэ нүхэсэлнүүдые бии болгохо ябадалда шэглүүлэгдэһэн экономическа үрмашуулгануудай болон бусад хэмжээнүүдэй системэ Хуулиин проект соо дүүрэн хэмжээгээр харуулагданхай. Эдэ хадаа юун болоноб гэхэдэ, сэн бүрилдүүлгын политика, бата аад, кооперативна ажал ябуулгын түхэл янзануудта тааралдуулагдаһан мүнгэн татабариниуд, урьһаламжын түлөө процентнүүд, гүрэнэй үзүүлһэн сэхэ мүнгэн туһаламжанууд мүн болоно. Гадна гүрэнэй захил хэлгын системын ашаар кооператорнууд гаргаһан продукцияа заабол худалдаха аргатай болоно гээд тэмдэглэхэ шухала.

Гүрэнэй захилнуудые дүүргэлгын хэрэгтэ кооперативуудай хабаадалсалгада хабаатай гүрэнэй политика һайн дураная үндэһэн дээрэ байгуулагдана. Энэ хадаа коопераціин бүхы түхэл янзануудта, тэрэ тоодо колхозуудта хабаатай. Иигэжэ кооперативуудай хоорондоо мүрысөжэ, хаба шадалаа туршажа, һайн дураараа гүрэнэй захилнуудые дүүргэхые эрмэлэздэгыень тон таарамжатай гэжэ бодото байдал харуулаа. Барилгада, олзоборилгын промышленностьда, барилгын материалнуудые болон үйлэдбэрилгын-техническэ хэрэглэмжын продукци үйлэдбэрилгэдэ худэлжэ байһан кооперативуудай дүй дүршэлдэ үгэ хэлэгшэ түшэглэһэн байха юм. Гүрэнэй захил дүүргэхэдээ, эдэ кооперативуд ажалайнгаа бүтээсые хоёр-гурба дахин дээшэлүүлжэ шадаа. Энээнһээ уламжалан, кооператориуудай салиннь шье ехэ байха юм. Энэ алишье талада ашатай гээд тэмдэглэе.

Кооперативуудай амжалтатайгаар худэлхынь тулада сэн бүрилдүүлгэдэ тусхайтаар хандаха хэрэгтэй байна. Коопераціда хэрэглэгдэхэ үнэ сэнгэй политикые зохёожо байхадаа, өөһэдынгөө урданай дүй дүршэл тухай һанажа байха шухала. Эд барданай хэр хэрэгтэй байһаниие хараада абангүй, дүтэрхыгөөр ябажа, үнэ сэнгэй хэмжээе хизаарлахада, араллжаа наймаан болон бусад муу ябадалнууд улам олошордог, һүжэрдэг байха юм. Үнэ сэнгые ашаг үрэтэйгөөр тааралдуулһанай ашаар энэ асуудал шиидхэжэ болохо байна. Нүгөө талаһаань абахада, һайнаар бэдомжологдоһон, экономическа талаһаа һайнаар тааралдуулагдаһан мүнгэн татабари хэлгын политика хэрэглэхэ шухала. Үшөө гэхэдэ, нүхэр ёһоной мүрысөө, бэе бэеэ ахиха эрмэлэзэл али болохоор дэмжэхэ хэрэгтэй.

Коопераціин улам үргэнөөр

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй юһэдэхи сесси

СССР-тэхий КООПЕРАЦИ ТУХАЙ ХУУЛИИН ПРОЕКТ ТУХАЙ

хыень, үндэр ашаг үрэ болон шанар туйлахыень гүрэнэй баадхаха, идхахые шэрээдэг экономико энэл болоно ха юм.

Эндэ үмсын хэрэг эрхилхэдэ үзэгдэдэг зүрилдөөнүүдгүй, түсэбэй ёһоор эмхидхэгдэһэн дэлгүүр тухай хэлэгдэнэ гээшэ ааб даа. Эд бараа үйлэдбэрилэгшэдэй экономическа мүрысөөн дэлгүүр дээрэ бүрилдэһэн социалис харилсаануудай гол удхань болохо эзэргэтэй, харин дэлгүүр ниитын үйлэдбэриин хүгжэлтын гол тулхихы хүсэниинь, хүсэ нүлөөтэ зүйлынь болохо ёһотой, тэрэгүй һаа, дэлгүүр бодото удхаяа гэхэ байна.

Хоорондоо үрдилдэлгын гол шухала тухэл шэнжэнь дэлгүүрэй түлөө социалис ёһо гуримай тэмсэл, конкуренци болоно. Энэ тэмсэл экономическа болон техническэ дэбжэлтын арга боломжонуудые али бүхы аргаар ашаглагада түлхихэ, бүхы юумые гансаараа эдлээд байха үшарые зайсуулха аргатай. Эсэсэй эсэстэ—эй бараанай, эрилтэ хэрэгламжэ ханГалгын сэнгые доошолуулгада, шанарыень һайжаруулгада, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэдэ хүргэхэ байна. Эд бараа үйлэдбэрилэгшэд дэлгүүр дээрэ өөрынгөө бата найдамтай байдалые ханГахын түлөө эдэ үрэ дүнгүүдые түйлаха болоно.

Иигэжэ конкуренци ажахы социалис гуримаар эрхилэлгын бүхы онһоной нүлөөлхы хүсые хэмжээлэшэгүйгөөр шангадхана, тэрэнэй доторой хүсэнүүдые эдэбхижүүлнэ. Тэрэ социализмын һайн һайхан зорилгонуудта бүрин дүүрэнээр харюусана. Һайн шанартай элдэб янзын эд бараанда эзэргэтэй совет хүнүүдэй эрилтэнүүд түргэнөөр, бүрин дүүрэнээр ханГагдадаг болохо, арадай болон бүхы обществын ажана байдал һайжарха, гүрэн, түрын хүсэ шадал бата бэхи болохо.

Ушар тиимэһээ социалис конкуренцидэ таарамжатай эрхэ байдал зохеохо гээшэ мүнөө үе сагта эгээн томо экономическа болон социальна зорилгонуудай нэгэн болоно. Энэ шэглэлээр эрид шиидэнги алхам хэгдэбэ гээшэ. Кооперативна үйлэдбэри дэлгэрүүлхэтэй хамта, экономикын гүрэнэй хубида болон хубиин ажал эрхилэлгэдэ хүсэтэ конкурент бии болобо. Энэнь кооперативууд гээшэ. Энэ хадаа социалис конкуренци хүгжөөхэдэ шухала зүйл мүн. Кооперацци тухай Хуулийн абтахада, тэрэнэй гол ёһо гуримуудынь хуулийн шэнжэтэй болохо байна.

Колхозно худэлөөндэ кооперативна үндэһэ һуурииень бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ асуудалнуудта Н. И. Рыжков ехэ анхарал хандуулаа. Кооперацийе хүгжөөлгэтэй холбоотойгоор ороной экономикодо болоно байгаа үндэһэн ехэ хубилалтануд нэн түрүүн амин шухала һалбарида—худөө ажахыда эрид шанга хубилалтануудые асарха эзргэтэй гээд тэрэ хэлэһэн байна. Тэрэ хадаа арадай ажабайдалые һайжаруулха гэһэн партийн стратегическэ хараа шугамай голдо оршоно. Эндэ мүнөө шухала асуудалнуудай эгээн өрёо зангилаа байна гээшэ.

Колхозуудай үйлэдбэриин үндэһэ һуурийе бэхижүүлгэдэ һүүлэй жэлнүүдтэ нилээд ехэ юумэн хэгдээ. Гэхэтэй хамта, байгуулагдаһан хүсэ шадал олонхи ажахынуудта гаргашаяа харюулнагүй. Газар таряалан болон фермэнүүдэй ашаг үрэнь тон удаанаар дээшэлнэ. Банкда колхозуудай үри, зээлинь асари ехэ болонхой. Гаргашалагдаһан мүнгэн зөөри үрэ дүнгүүд хоерой хоорондохи ханГалтагүй байдал ороной экономикые бэрхэшээлтэй байдалда оруулна. Олонхи ушарта энэ хадаа кооперацийн ёһо гуримуудые эбдэһэнэй, тоогоогүй байһанай хойшолон гээшэ. Тэдэнийе һэргээхэ гээшэ колхозно байдал саашадань хүгжөөлгые үндэһөөрнь шиидхэхэ, хубилган шэнэдхэлгэдэ горитой хубита оруулха гэнэн удхатай.

Кооперацци тухай Хуулийн гол удхань юуб гэхэдэ, колхозно таряашадай зохеохы арга боломжонуудыень хүгжөөхэ, газар таряалангай ургасые, фермэнүүдэй ашаг шэмые хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхэ, худөө нютагай социальна гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгые ханГана эрхэ байдал лаб ханГаха шухала. Нэн түрүүн хүтэлбэридэ урданһаа хойшо заншалта болоһон таарамжагүй онол арганнуудые дабаха, колхозуудта тэдэнэй кооперативна харилсаануудыень тэхэрюулхэ, колхозно демократийе һэргээхэ болоно.

Үйлэдбэриин бүридэл шэлэжэ абахада бии байһан хизаарлалтануд зайсуулагдаа. Колхозуудта худөө ажахытай хамта ажал ябуулгын бусад ямаршье зуйлнүүдые эрхилхэ эрхэ олгогдоо. Тэдэнэй тоодо продукци буйлуулга, арадай үргэн хэрэглэлэй ад бараа болон промышленна эдлэл үйлэдбэрилгэ, худалдаа наймаан, элдэб янзын эрилтэ хэрэглэмжэ ханГалга гэхэ мэтэ. Харин үйлэдбэри эрхилхэ хэрэгтэ кооперацци, арендэ, хамтын болон гэр бүлын подряд үлүү һайн гэжэ тоологдоно.

Ажалша коллективүүд газар болон гол фонднуудые удаан болзорто арендээр абаха эрхэтэй болоно. Тэрээнһээ гадна, колхоз, совхозууд тэдэнэртэй хэлсэх баталжа, продукцияа худалдаха, тэдэнэй мэдэлдэ үлэһэн олзо оршые өөрынгөө шиидхэбэреэр ашаглаха, банкда өөрын мүнгэтэй болохо арга олгоно. Тиихэдээ колхоз, совхозууд эхин кооперативуудһаа бүридэнэн кооператившэнги болоно. Продукци буйлуулан болбосоруулха, худөө ажахын-олзоборийн, үйлэдбэриин-техническэ болон агрохимическэ ханГалгаар, худөө ажахын болон бусад техникые саг болзороор ашаглалгын, хамһабариин ажахы сугтаа эрхилэлгын талаар болон бусад олон кооперативуудые байгуулха үргэн ехэ арга боломжонууд нээгдэнэ. Кооперацийн олон тухэл янзануд агропромышленна үйлэдбэриин эгээ таарамжатай бүридэлнүүдые байгуулха арга олгоно.

Колхозууд—ороной агропромышленна комплексын гол шухала хубинь болоно, бүридэлэй бусад хубинуудтэй олон янзын харилсаануудаар холбоотой. Колхозуудай ажахынууд хоорондын нэгэдэлнүүдтэ орохонь тэдээндэ ашаг олзотой байха. Харин мүн эндэшье захиргаанай гуримаар тиимэ бүридэлнүүдые байгуулжа болохогүй гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэв. Нэгэдэлдэ орохо—үгыгөө колхоз өөрөө шиидхэдэг байг лэ. Ажахыдань тэрэ олзотой гү, олзо оршо хубаарилха ёһо гуримууд тухай хэлэхэдээ, мүнөө үеын ажахы эрхилхэ онһоһон арга ажалсй түлөө түлбэриин жасые бүридхэлгэ колхозуудай олзо доходой хэмжээнһээ дулдыдаха гэжэ хараална. Ажахын бүрин дүүрэн тоосооной болон өөһэдыгөө мүнгөөр ханГалгын гуримда ороод, ажал ябуулгаяа бэеллүүлхэдээ, колхозууд олзо доходоо хубаахадаа, өөрынгөө эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые арга боломжонуудтаяа таараалдуулха уялгатай. Мүнөө гурбан мянган колхоздо ажалай түлбэрийнь абтадаг валова олзо доходһоо дээшээ байна. Саашадаа олоогүй мүнгөөр ажаһууха гуримые дэмжэхэ, ажалдаа эээн бусаар хандалгаһаа болоҗо үри зээлидэ орохо ябадалые гүрэн тэсэхэ аргагүй. Хубилган шэнэдхэлгын бодото байдал иимэл байна. Энээн тухай Хуулийн проект дотор эли тодоор хэлээтэй.

Газартаа—худөө ажахын үйлэдбэриин гол хэрэгсэлдэ гамтайгаар, эээн ёһоор хандалгые ханГаагүй һаанай, ямаршье экономическа онол арга һайн олзо оршо үгэхэгүй. Газарай ашаг үрэтэйгөөр худэлхын тула шэнэ Хуули тэрэнние арендэдэ үгэхые зубшөөгөө. Мөнөй хэблэлдэ түрүүшнхиеэ арендиэ подряд тухай, таряашанай өөрынгөө ажалай дүнгүүдтэ һонирхолоо дээшэлүүлхэ арга тухай мэдээсэлнүүдэй гарахада, эндэ-тэндэ һэргылһэн, арендэ гээшэ манай аграрна политикатай холбогдошогүй, социализмын үндэһэ һуури эбдэжэ болохо гү гэһэн абяан дуулдаа, һэн.

Газар арендэдэ үгэхэ гурим парти болон Совет гүрэн түрын талаһаа бүруушаагдаагүй юм гэжэ үгэ хэлэгшэ һонуулба. Энэ гурим 20-өод онуудай дүүрэтэр бодото байдалда хэрэглэгдэдэг байһан, ганса Россин таряан ажахые һэргылгадэ бэшэ, харин газар таряалангай ашаг үрые дээшэлүүлхэдэ һайн нүлөө үзүүлэ һэн. Мүнөө тэрэнэй үрэжэлые баяжуулха, эээн ёһоор ашаг үрэтэйгөөр тэрэ тоодо арендэ хэрэглэжэ ашаглахаһаа шухала зорилго үгы байна. Гол шухалань, хахалагдаһан газар, худөө ажахын эзэлһэн дайда таряашанда болон орондо эгээн ехэ аша туһа асарха, ганса мүнөө үедэ бэшэ, манай аша гушанарта алба хэхэ эзргэтэй.

Худөө ажахын кооперацци хадаа хубиин хамһабариин ажахые хараадаа абанГүй байха аргагүй. Энэ талаар ажал хэрэг мүнөө нилээд эдэбхижэнхэй. Хуулийн проект эндэ бага бэшэ шэнэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ. Мүнөө хэлсээ баталжа, хүн зондо газар үгэхэ, тэрэнэй элдүүрилхэдэнь туһалха, үрэһэ хүрэнгөөр, тэжээлээр, залуу малаар ханГаха, мүн бусад туһаламжа үзүүлхэ арга бии болоо. Эдэ бүгэдын ашаар нилээд ехэ нэмэлтэ продукци абтадаг байна бшуу.

Колхозно худэлөөндэ кооперативна үндэһэ һуурие хүгжөөлгын дүнгүүдые согсолхо зуураа гансашье худөө ажахын кооперацци тухай хуби бэшэ, мүн шэнэ Хуулийн бүхы бусад хубинууд колхоз болон худөө нютагай бусад кооперативуудта гүйсэд хабаатай гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн ажал ябуулга шэнэ удха олзо оршо хубаарилха ёһо гуримууд тухай хэлэхэдээ, мүнөө үеын ажахы эрхилхэ онһоһон арга ажалсй түлөө түлбэриин жасые бүридхэлгэ колхозуудай олзо доходой хэмжээнһээ дулдыдаха гэжэ хараална. Ажахын бүрин дүүрэн тоосооной болон өөһэдыгөө мүнгөөр ханГалгын гуримда ороод, ажал ябуулгаяа бэеллүүлхэдээ, колхозууд олзо доходоо хубаахадаа, өөрынгөө эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые арга боломжонуудтаяа таараалдуулха уялгатай. Мүнөө гурбан мянган колхоздо ажалай түлбэрийнь абтадаг валова олзо доходһоо дээшээ байна. Саашадаа олоогүй мүнгөөр ажаһууха гуримые дэмжэхэ, ажалдаа эээн бусаар хандалгаһаа болоҗо үри зээлидэ орохо ябадалые гүрэн тэсэхэ аргагүй. Хубилган шэнэдхэлгын бодото байдал иимэл байна. Энээн тухай Хуулийн проект дотор эли тодоор хэлээтэй.

Газартаа—худөө ажахын үйлэдбэриин гол хэрэгсэлдэ гамтайгаар, эээн ёһоор хандалгые ханГаагүй һаанай, ямаршье экономическа онол арга һайн олзо оршо үгэхэгүй. Газарай ашаг үрэтэйгөөр худэлхын тула шэнэ Хуули тэрэнние арендэдэ үгэхые зубшөөгөө. Мөнөй хэблэлдэ түрүүшнхиеэ арендиэ подряд тухай, таряашанай өөрынгөө ажалай дүнгүүдтэ һонирхолоо дээшэлүүлхэ арга тухай мэдээсэлнүүдэй гарахада, эндэ-тэндэ һэргылһэн, арендэ гээшэ манай аграрна политикатай холбогдошогүй, социализмын үндэһэ һуури эбдэжэ болохо гү гэһэн абяан дуулдаа, һэн.

Газар арендэдэ үгэхэ гурим парти болон Совет гүрэн түрын талаһаа бүруушаагдаагүй юм гэжэ үгэ хэлэгшэ һонуулба. Энэ гурим 20-өод онуудай дүүрэтэр бодото байдалда хэрэглэгдэдэг байһан, ганса Россин таряан ажахые һэргылгадэ бэшэ, харин газар таряалангай ашаг үрые дээшэлүүлхэдэ һайн нүлөө үзүүлэ һэн. Мүнөө тэрэнэй үрэжэлые баяжуулха, эээн ёһоор ашаг үрэтэйгөөр тэрэ тоодо арендэ хэрэглэжэ ашаглахаһаа шухала зорилго үгы байна. Гол шухалань, хахалагдаһан газар, худөө ажахын эзэлһэн дайда таряашанда болон орондо эгээн ехэ аша туһа асарха, ганса мүнөө үедэ бэшэ, манай аша гушанарта алба хэхэ эзргэтэй.

Худөө ажахын кооперацци хадаа хубиин хамһабариин ажахые хараадаа абанГүй байха аргагүй. Энэ талаар ажал хэрэг мүнөө нилээд эдэбхижэнхэй. Хуулийн проект эндэ бага бэшэ шэнэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ. Мүнөө хэлсээ баталжа, хүн зондо газар үгэхэ, тэрэнэй элдүүрилхэдэнь туһалха, үрэһэ хүрэнгөөр, тэжээлээр, залуу малаар ханГаха, мүн бусад туһаламжа үзүүлхэ арга бии болоо. Эдэ бүгэдын ашаар нилээд ехэ нэмэлтэ продукци абтадаг байна бшуу.

Колхозно худэлөөндэ кооперативна үндэһэ һуурие хүгжөөлгын дүнгүүдые согсолхо зуураа гансашье худөө ажахын кооперацци тухай хуби бэшэ, мүн шэнэ Хуулийн бүхы бусад хубинууд колхоз болон худөө нютагай бусад кооперативуудта гүйсэд хабаатай гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн ажал ябуулга шэнэ удха оршоһон хубаарилгаа ёһо гуримуудые тодорхойлхо тушаа асуудал табигдана. Дээрэһээ буулгагдадаг гүрэнэй захил гүрэнэй захиралтаар һэлгэгдэжэ болохо аюул бии гэжэ зүбшэлгын үедэ хэлэгдэһэн байгаа. Мүнөө проектын хубилгагдаһан найруулга дотор хүдөө ажахын продукци бэлэдхэдэг болон буйлуулдаг предприятинууд ба эмхинүүдтэй колхозуудай харилсаануудыень ондоогоор тодорхойлгоо—ажахынууд продукци бэлэдхэгшэдтэй болон буйлуулагшадтай продукцияа худалдаа тухай хэлсээнүүдые өөрынгөө һайн дураар баталдаг байха. Тэдэнэр продукцияа мүн баһа өөрынгөө дураар бусадшье хэрэглэгшэдтэ болон колхозой дэлгүүр дээрэшье худалдажа болохо.

Гүрэнэй захил тухай хэлэхэ болоо һаа, тиимэ захил абаһан предприятинууд болон эмхинүүд колхозой продукцияа тэдэнэртэ худалдахыень урмашуулхаар хараалха болоно. Иимэ урмашуулга сэнгүүдэй талаар, продукцияа лаб худалдаха арга ханГалгаар, материально-техническэ нөөсэнүүдые хэрэгтэй хэмжээндэнь үгэхэ гуримаар болон бусадшье экономическа онол арганнуудаар ханГагдаха байна. Иимэ тодорхойлолго депутатууд дэмжэхэ бээ гэжэ һананаб, гээд Н. И. Рыжков тэмдэглэбэ.

Гүрэнэй предприятинууд колхозууд хоёрой хоорондохи экономическа харилсаануудта худөө ажахын продукцида үнэ сэн тогтоолго онсо һуури эзэлнэ. Эндэ шиидхэгдэхэ асуудалнууд үсөөн бэшэ болонхой. Сэнгүүд үйлэдбэридэ гаргагдадаг ниитэ гаргашануудай хэмжээе бодото дээрэнь харуулха, худөө ажахын продуктнуудые адли сэнгээрнь андалдаха эрхэ байдал тогтоохо эзргэтэй. Зүгөөр тогтоогдоһон сэнгүүд нүгөө талаараа ажахын үйлэдбэриие ороной байгаалийн-сагай ларилай зононуудта зүбөөр хубаарилан хүгжөөхэдэ бата найдамтай экономическа үндэһэ һууринь болоно.

Тусхайгаар мэргэжүүлэгдэһэн зононуудые байгуулха гэхэ шухала, арга боломжонуудшье бии. Экономическа эрилтэнүүдыншье мэдээжэ: худалдаха гол продуктнуудай үнэ сэнгынь иимэ зононуудай эгээ муу эрхэ байдалда худэлдэг колхоз, совхозуудай гаргашанууднаа дээшээ байха эзргэтэй. Зүгөөр һайн эрхэ байдалда худэлдэг ажахынууд зохихо хэмжээндэнь рентнэ түлбэри оруулха болоно. Худөө ажахын үйлэдбэриие зононуудаар мэргэжүүлхэ асуудал—СССР-эй Госагропромой болон союзна республикануудай ажал ябуулгеда тон шухала асуудал болоно. Тэрэниие зубөөр шиидхэлгэнэ ажахы эрхилэлгын экономическа онһоной ашаг үрэ ехэнхидэ дулдыдаха байна. Иимэл аргаар худалдан абаха сэнгүүдые нарижуулха болоноби.

Колхозуудта абтажа байдаг олон ажахынуудта гаргашаяа харюулнагүй. Газар таряалан болон фермэнүүдэй ашаг үрэнь тон удаанаар дээшэлнэ. Банкда колхозуудай үри, зээлинь асари ехэ болонхой. Гаргашалагдаһан мүнгэн зөөри үрэ дүнгүүд хоерой хоорондохи ханГалтагүй байдал ороной экономикые бэрхэшээлтэй байдалда оруулна. Олонхи ушарта энэ хадаа кооперацийн ёһо гуримуудые эбдэһэнэй, тоогоогүй байһанай хойшолон гээшэ. Тэдэнийе һэргээхэ гээшэ колхозно байдал саашадань хүгжөөлгые үндэһөөрнь шиидхэхэ, хубилган шэнэдхэлгэдэ горитой хубита оруулха гэнэн удхатай.

Кооперацци тухай Хуулийн гол удхань юуб гэхэдэ, колхозно таряашадай зохеохы арга боломжонуудыень хүгжөөхэ, газар таряалангай ургасые, фермэнүүдэй ашаг шэмые хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхэ, худөө нютагай социальна гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгые ханГана эрхэ байдал лаб ханГаха шухала. Нэн түрүүн хүтэлбэридэ урданһаа хойшо заншалта болоһон таарамжагүй онол арганнуудые дабаха, колхозуудта тэдэнэй кооперативна харилсаануудыень тэхэрюулхэ, колхозно демократийе һэргээхэ болоно.

Үйлэдбэриин бүридэл шэлэжэ абахада бии байһан хизаарлалтануд зайсуулагдаа. Колхозуудта худөө ажахытай хамта ажал ябуулгын бусад ямаршье зуйлнүүдые эрхилхэ эрхэ олгогдоо. Тэдэнэй тоодо продукци буйлуулга, арадай үргэн хэрэглэлэй ад бараа болон промышленна эдлэл үйлэдбэрилгэ, худалдаа наймаан, элдэб янзын эрилтэ хэрэглэмжэ ханГалга гэхэ мэтэ. Харин үйлэдбэри эрхилхэ хэрэгтэ кооперацци, арендэ, хамтын болон гэр бүлын подряд үлүү һайн гэжэ тоологдоно.

Ажалша коллективүүд газар болон гол фонднуудые удаан болзорто арендээр абаха эрхэтэй болоно. Тэрээнһээ гадна, колхоз, совхозууд тэдэнэртэй хэлсээ баталжа, продукцияа худалдаха, тэдэнэй мэдэлдэ үлэһэн олзо оршые өөрынгөө шиидхэбэреэр ашаглаха, банкда өөрын мүнгэтэй болохо арга олгоно. Тиихэдээ колхоз, совхозууд эхин кооперативуудһаа бүридэнэн кооператившэнги болоно. Продукци буйлуулан болбосоруулха, худөө ажахын-олзоборийн, үйлэдбэриин-техническэ болон агрохимическэ ханГалгаар, худөө ажахын болон бусад техникые саг болзороор ашаглалгын, хамһабариин ажахы сугтаа эрхилэлгын талаар болон бусад олон кооперативуудые байгуулха үргэн ехэ арга боломжонууд нээгдэнэ. Кооперацийн олон тухэл янзануд агропромышленна үйлэдбэриин эгээ таарамжатай бүридэлнүүдые байгуулха арга олгоно.

Колхозууд—ороной агропромышленна комплексын гол шухала хубинь болоно, бүридэлэй бусад хубинуудтэй олон янзын харилсаануудаар холбоотой. Колхозуудай ажахынууд хоорондын нэгэдэлнүүдтэ орохонь тэдээндэ ашаг олзотой байха. Харин мүн эндэшье захиргаанай гуримаар тиимэ бүридэлнүүдые байгуулжа болохогүй гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэв. Нэгэдэлдэ орохо—үгыгөө колхоз өөрөө шиидхэдэг байг лэ. Ажахыдань тэрэ олзотой гү, олзо оршо хубаарилха ёһо гуримууд тухай хэлэхэдээ, мүнөө үеын ажахы эрхилхэ онһоһон арга ажалсй түлөө түлбэриин жасые бүридхэлгэ колхозуудай олзо доходой хэмжээнһээ дулдыдаха гэжэ хараална. Ажахын бүрин дүүрэн тоосооной болон өөһэдыгөө мүнгөөр ханГалгын гуримда ороод, ажал ябуулгаяа бэеллүүлхэдээ, колхозууд олзо доходоо хубаахадаа, өөрынгөө эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые арга боломжонуудтаяа таараалдуулха уялгатай. Мүнөө гурбан мянган колхоздо ажалай түлбэрийнь абтадаг валова олзо доходһоо дээшээ байна. Саашадаа олоогүй мүнгөөр ажаһууха гуримые дэмжэхэ, ажалдаа эээн бусаар хандалгаһаа болоҗо үри зээлидэ орохо ябадалые гүрэн тэсэхэ аргагүй. Хубилган шэнэдхэлгын бодото байдал иимэл байна. Энээн тухай Хуулийн проект дотор эли тодоор хэлээтэй.

Газартаа—худөө ажахын үйлэдбэриин гол хэрэгсэлдэ гамтайгаар, эээн ёһоор хандалгые ханГаагүй һаанай, ямаршье экономическа онол арга һайн олзо оршо үгэхэгүй. Газарай ашаг үрэтэйгөөр худэлхын тула шэнэ Хуули тэрэнние арендэдэ үгэхые зубшөөгөө. Мөнөй хэблэлдэ түрүүшнхиеэ арендиэ подряд тухай, таряашанай өөрынгөө ажалай дүнгүүдтэ һонирхолоо дээшэлүүлхэ арга тухай мэдээсэлнүүдэй гарахада, эндэ-тэндэ һэргылһэн, арендэ гээшэ манай аграрна политикатай холбогдошогүй, социализмын үндэһэ һуури эбдэжэ болохо гү гэһэн абяан дуулдаа, һэн.

Газар арендэдэ үгэхэ гурим парти болон Совет гүрэн түрын талаһаа бүруушаагдаагүй юм гэжэ үгэ хэлэгшэ һонуулба. Энэ гурим 20-өод онуудай дүүрэтэр бодото байдалда хэрэглэгдэдэг байһан, ганса Россин таряан ажахые һэргылгадэ бэшэ, харин газар таряалангай ашаг үрые дээшэлүүлхэдэ һайн нүлөө үзүүлэ һэн. Мүнөө тэрэнэй үрэжэлые баяжуулха, эээн ёһоор ашаг үрэтэйгөөр тэрэ тоодо арендэ хэрэглэжэ ашаглахаһаа шухала зорилго үгы байна. Гол шухалань, хахалагдаһан газар, худөө ажахын эзэлһэн дайда таряашанда болон орондо эгээн ехэ аша туһа асарха, ганса мүнөө үедэ бэшэ, манай аша гушанарта алба хэхэ эзргэтэй.

Худөө ажахын кооперацци хадаа хубиин хамһабариин ажахые хараадаа абанГүй байха аргагүй. Энэ талаар ажал хэрэг мүнөө нилээд эдэбхижэнхэй. Хуулийн проект эндэ бага бэшэ шэнэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ. Мүнөө хэлсээ баталжа, хүн зондо газар үгэхэ, тэрэнэй элдүүрилхэдэнь туһалха, үрэһэ хүрэнгөөр, тэжээлээр, залуу малаар ханГаха, мүн бусад туһаламжа үзүүлхэ арга бии болоо. Эдэ бүгэдын ашаар нилээд ехэ нэмэлтэ продукци абтадаг байна бшуу.

Колхозно худэлөөндэ кооперативна үндэһэ һуурие хүгжөөлгын дүнгүүдые согсолхо зуураа гансашье худөө ажахын кооперацци тухай хуби бэшэ, мүн шэнэ Хуулийн бүхы бусад хубинууд колхоз болон худөө нютагай бусад кооперативуудта гүйсэд хабаатай гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн ажал ябуулга шэнэ удха оршоһон хубаарилгаа

Һүрөөтэ жэлнүүдэй суурган

ЭРЭЛХЭГ ЭӨРИГОЙ, ИНАГ ДУРАНАЙ МҮРНҮҮД

ЭСЭГЭ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай дүүрэнээр дүшэ гаран жэлэй үнгэрбэшье, тэрэ үеын үйлэ хэрэгүүдээр хүнүүдэй һонирхол бууранагүй. Он жэлнүүдэй ошохо тума дайнай үеын мэдэгдээгүй хуудаһанууд, баатарнуудай шэнэ нэрэнүүд олондо мэдээжэ болоно ха юм.

Агууехэ дайнда туйлагдаһан илалтые арадай Илалта гэнэбди. Энэ тон зүб. Олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн совет араднай эбтэй эетэй байжа, фашис эзэмдэгшэдые бута сохёо. Агууехэ Илалтада буряад арадай, Буряадай республикын оруулһан хубита бага бэшэ байна.

Дайнай һүрөөтэ жэлнүүдтэ республиканска, районно газетэнүүдэй ба радиогой редакцинуудта, партийна комитедүүд болон военкомадуудта ажалшадай, мүн фронтовигуудай бэшэгүүд олоор ородог байһан байна. Эхэ орондоо үнэн сэхэ байһан, эрхэ сүлөөтэй байдалай түлөө ами наһаяа хайрлангүй тэмсэхэ, ажаллаха тухай үгэнүүдээр тэдэ бэшэгүүд нэгэдхэгдэдэг бэлэй.

Сэлэнгын районой Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой ажалшад өөһэдынгөө амжалтануд тухай хөөрэхэ зуураа сэрэгшэднютагаархидаа иигэжэ үряалһан байна: «Тулалдаанай газар дээрэ үглөө бүри наранай мандахада, түрэл Буряад ороноо дурсадаг байгыт. Ужам сэбэр тэнгэриинь, үргэн талануудыень, Сэлэнгын түнгалаг уһыень һаныта. Түрэл уутынгаа хангал, элинсэгүүдэйнгээ хүүр дурсажа, юунһээшье сүхэрэнгүй илахаяа, имагтал илахаяа тангаригаа үгэгты! Аюулые имагтал хүсэтэйшүүл дабаха. Эртэ үрдын баатарнуудта хүрэмоор хүсэтэй, нэрэтэй түрэтэй ябагты. Манай нютагай хубүүн Советскэ Союзай Герой Жамбал Тулаев шэнгээр дайсадые сохигты!».

Улаан партизан ябаһан Г. Д. Каленых гэгшын Ивалгаһаа эльгээһэн бэшэг һонирхолтой. «Хаанта Россида үлэн хооһон, эрхэгүй байдалай бэрхэшээлнүүдые бэе дээрээ үзообди. Граждан дайнай дүлэтэ жэлнүүдтэ, түрүүшын табан жэлнүүдэй дэбжэлтын үедэ бидэ — совет арад өөһэдынгөө эрхэ сүлөөтэ байдалтай, Эхэ орондоо болообди. Энэ Эхэ ороноо, жаргалта байдалаа һүүлшин дуһал шуһанай үлэтэр хамгаалхабди. Намайе армида татахыетнай гуйнаб. Би мүнөө 50 гаран наһатай убгэжөөлшье һаа, шанга гартайб, хёрхо нюдэтэйб...».

И. В. Сталинай нэрэ дээрэ эльгээһэн бэшэг соогоо Советскэ Союзай Герой Г. А. Гармаев иигэжэ хандана: «Би сагаан финнүүдтэй болоһон туладаануудта хабаадалсаа хадаа өөһэдынгөө газар хамгаалхаяа һананаб. Фашизм үлэн хооһон байдал, зоболон, үхэл асарна. Тэрэ манай газар дээрэ усадхагдаха ёһотой...»

Улаан партизан С. Л. Арсентьевэй бүлэ (өөрөө, һамганиинь, 14 наһатай комсомолка Тамара басагантаяа) Хоринн райвоенкомадта хамтын мэдүүлгэ бэшэжэ, Улаан Армиин эзэгэдэ һайн дураарнь татахыень гуйгаад, Оборонын жасада 500 түхэриг мүнгэ оруулһан байна.

Партиин обкомдо болон райкомуудта ерэһэн эдэ болон бусад бэшэгүүд газетэнүүдтэ топилогдожо, радио-дамжуулгаануудта хэрэглэгдэжэ, мүн мигингнүүд ба суглаанууд дээрэ уншагдахадаа, Буряадай ажалшадай патриотическа бодол үгөө. Өорынгоо газар дайдые эзэмдэгшэдһээ шадаал һаа, түргэнөөр сэбэрлэхэ гэһэн нэгэл зорилгодо танай ажал, танай хүдэлмэри шэглүүлэгдэнхэй...» гэжэ тэдэ бэшээ. Тиимэ бэлэгүүд ганса фронтовигуудта бэшэ, мүн Ленинградай партизануудта эльгээгдэдэг байгаа.

Сталинград шадар байлдаануудта хабаадалсаһан 321-дэхи стрелково дивизидэ республикымнай олохон хүбүүдэй алба хэһэн тухай бэшэг һонирхолтой. Немецкэ нэгэ ротын добтолходо, политрук Шаглаев ганцаараа станкова пулемедоор фашистнуудые хиргаа. Хүндөөр шархатабашье, байлдаанайнгаа газарые орхингүй, һүүлшын дуһал шуһанайнгаа гаратар тулалдажа, хоёр зуу гаран фашистые тэрэ хюдаһан байна. Шаглаевай баатаршалгые Эхэ оромнай үндэрөөр сэгнэжэ, наһа бараһанайнь удаа Дайшалхы Улаан Тугай орденоор шагнаһан тухайнь нүхэдынь бэшээ бэлэй. Дайсадтай тулалдаануудта Батожаргалов, Гармаев, Сидоров, Цыренов, Цыденов эрэлхэг байгаа гэжэ тэрэ бэшэг соо хэлэгдэнэ.

1942 оной октябрь һарада лейтенант Н. Б. Тушинов, младша сержант О. Л. Дамдинов, далайн сэрэгшэд Р. А. Аюшеев, Б. Н. Душеев өөһэдынгөө нютагаархин-зэдынхидтэ иигэжэ бэшэбэ: **«Баренцева далайн шэрүүн уларилтай хабсагай шулуулиг хахад арал дээрэ Совет Заполяриин ниислэл — бата бэхи хэрэм оршоно. Тэрэниие фашис арьяатадһаа 16 Нарын туршада бидэ хамгаалалсажа байнабди. Манай дунда түрэл ороноо найдамтайгаар хамгаалжа байһан бидэнэй нютагаархид-буряадууд олон юм. Тэдэнэр түрүү зэргэдэ тулалдана».**

Хориин районһоо дайнда мордоһон фронтовигууд Д. Ц. Цымпилов, С. А. Борисов, Г. К. Белоусов, Г. А. Дондоков партиин райкомдо эльгээһэн бэшэг соогоо дайшалхы хэрэгүүд тухайгаа хөөрэжэ, урин дулааханд бэшэгүүдэй түлөө нютагаархиндаа халуун баяр баясхалан хүргэнэн байна.

«Буряад-Монголой үнэн» газетын 1943 оной февралиин 22-ой номерто толилогдоһон Ц. Батуевай, А. Батуевай, Ц. Бадмаевай статья олоной зүрхэ сэдьхэл шэмшэрүүлээ. Фашис плендэ байһан тухайгаа Ц. Бадмаевай хөөрөөн соо гитлеровецүүдэй айхабтар муухай, зэрлиг аашануудыг харуулагдаһан байгаа.

Фронтһоо эльгээгдэһэн бэшэгүүд... Зэбүүн тэдэ жэлнүүдтэ манай эжынэр, абгайнар, бэринүүд, солдадууд болон офицернүүдэй һамгад ямар тэсэмгэйгээр бэшэгүүдые хүлеэдэг байгаа гэшэб? Гурбалжан булантай бэшэгүүдые дахин дахин уншажа, сооторнь, сээжэ болотороо уншаад, зүрхэнэйнгөө хажуда хадагалдаг һэн. Олонхи бэшэгүүд гансал дутынгөө нүхэдтэ, түрэлхидтэ бэшэ, мүн түрэл нютагайнгаа, аймагайнгаа болон Буряад оронойнгоо хүн зондо зорюулагдадаг байһан байна. Имагтал тиимэ бэшэгүүд газетэнүүдтэ толилогдодог, радиогоор дамжуулагдадаг байһан гээшэ.

Хэр хүшэр байхань мэдэгдээгүй байлдаанай урда, үгысшье һаа, хатуу тулалдаанай һүүлээр өөһэдынгөө түрэлхидтэ, нүхэдтэ сэдьхэлэй эгээл урин, эгээл дулаахан үгэнүүдые сэрэгшэд хэлэхэеэ хүсэдэг байгаа ха юм. Фронт руу эльгээгдэнэн бэшэгүүд соо Байгал далайн тунгалаг уһанай дуһал соохидол — ара талын ажолшадай зүрхэн соогоо бөөмэйлһэн эрхим һайн бодолнууд болон хүсэлнүүд, Эсэгэ ороноо хамгаалагшадта бүгэдэ арадай талархал, дуран, тэдэнэй тоонтодоо түргэнөөр бусалгада болон Илалтада гүнзэгы этигэл найдал эли тодоор харуулагдадаг байһан гээшэ.

Е. ГОЛУБЕВ,
философиин эрдэмэй кандидат.

УЛААН ХЭРЭЭҺЭНЭЙ ТУГ ДОРО

Улаан Хэрээһэнэй бүхэдэлхэйн үдэртэ зорюулжа, республикын ниислэл хотын арадай ажахын объектнүүдэй санитарна постнуудай городской, сандружинануудай районно мурысөөнүүд табан үдэрэй туршада эндэ һаяхана үнгэргэгдэбэ. Санитарно-элүүржүүлгын хэмжээ ябуулганууд үнгэргэхэ талаар республикын элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудта туһалха, гэмэлтэһэн хүнүүдтэ медицинскэ түрүүшын туһаламжа үзүүлхэ, байгаалиин аюул тодхорой болон үйлэдбэриин гэнэ усалнуудые усадхаха талаар санитарна дружинануудай бэлэн байлгые элирүүлхэ, тэдэнэр соохоо эрхим дружинануудые тодоруулха, бэлэдхэлыень хинаха зорилготойгоор энэ мурысөөн эмхидхэгдэһэн байна. Санитарна дружинануудые бэлдэлгэдэ предприятинуудай захиргаанай анхаралаа ехээр хандуулдаг ажалша коллективүүдтэ энэ талаар үрэ дүнгүүд мүнөөнэй эрилтэдэ хүрэжэ байна.

Байгша ондо үнгэргэгдэһэн мурысөөндэ 36 санпост хабаадаһан байха юм. Тэрэ тоодо промышленна предприятинуудай, эмхи зургаануудай 24, институт болон техникумүүдэй 12 санпост хабаадаа. Оёдолой үйлэдбэриин «Туяана» нэгэдэлэй, трамвайн управлениин, «Продтовары» нэгэдэлэй болон бусад предприятинуудай санитарна постнууд ехэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан, гэнэ усалда ороһон хүнүүдтэ медицинскэ түрүүшын туһаламжа үзүүлхэ эрдэм мэдэсэтэй байһанаа харуулһан байна. Урда жэлнүүдтэ илаһан «Туяана» нэгэдэлэй сандружина энэшье удаа түрүүшынгээ һуури алдабагүй. Һуралсалай зургаануудай дундаһаа багшанарай, хүдөө ажахын институдуудай, кооперативна техникумэй сандружинануд илажа гараа. «Туяана» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд В. В. Дорофеева, Т. В. Фалилеева, А. А. Осминникова, Н. Н. Ломухина гэгшэд иимэ мурысөөнүүдтэ саг үргэлжэ эдэбхитэйгээр хабаададаг гэ э шэ. РСФСР-эй Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэй Түбэй комитедэй президиумэй шиидхэбэриэр эдэ нүхэдтэ «СССР-эй санитарна оборонын отличник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

Гэбэшье зарим предприятинуудай, эмхи зургаануудай сандружинануд энэ мурысөөндэ хабаадабагүй. Жэшээлхэдэ, һэеы гутал дарадаг фабрикын (Д. П. Лобачев), судна бутээлгын заводой (А. В. Юхлин), Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай (А. П. Шапиро), СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Буряадай эрдэмэй түбэй (Н. Л. Добрецов) болон бусад предприятинуудай санпостнууд болоно. Бүхы предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд арадай ажахын объектнүүдэй гражданска оборонын начальникууд юм. Тиимэһээ гражданска оборонын түсэбэй ёһоор, санитарна пост болон дружинануудые эмхидхэжэ, хүлеэгдээгүй гэнэ усалай хойшолонгуудые усадхахаар бэлэн байлгаха ёһотой. Гэбэшье энэ шухала хэрэгтэ анхаралаа хандуулдаггүй байһаниинь харамтай байна. Энээнһээ уламжалхада, саашадаа санитарно-оборонно хүдэлмэри бүри эдэбхижүүлхэ, илангаяа сандружинын, постнуудай гэшүүдые бэлдэлгэдэ ёһотоор хандаха, тэрэнэй бии болгогдоһон газарта һэргылэмжын болон санитарно-элүүржүүлгын хэмжээ ябуулганууде үргэдхэхэ хэрэгтэй.

Г. ГЫЛЫКОВА,
Улаан Хэрээһэнэй бүлгэмэй городской комитедэй түрүүлэгшын орлогшо.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: мурысөөнэй үедэ.

Хүнгэн атлетикэ

СУУТА СЭРЭГШЫН ДУРАСХААЛДА

Гвардиин полковник, Советскэ Союзай Герой Владимир Бузинаевич Борсоевой дурасхаалда зорюулагдаһан хүнгэн атлетикээр заншалта 27-дохи урилдаан Илалтын һайндэрэй үрда тээхэнэ Улаан-Удын Совёдүүдэй талмай дээрэ болобо. Байгша ондо 50 гаран урилдаашад мурысөөндэ хабаадаа.

Залуушуул, эхэнэрнүүд болон ветерануд — 10 километртэ, харин эрэшүүл 20 километртэ урилдаһан байгаа.

Хэрмэ—Хогот—Усть-Орда — Улаан-Удэ гэһэн замаар агитационно-нитэ хүнгэн атлетикын урилдаанда хабаадагшад —В. Б. Борсоевой нэрэмжэтэ Хоготын оборонно-спортиана клубай гэшүүд энэ жэлэй заншалта урилдаанай харгы дээрэ гараба. Тэдэнэр Хэрмэ тосхондохи баатар сэрэгшын хүшөөгэй дэргэһээ зула-гал асаһан байха юм.

— Манай агитационно-нитэ хүнгэн атлетикын урилдаанда 15 спортсмен хабаадаба. Бидэ майн 3-һаа холын замда гараа һэмди. Зургаан удэр соо эндэ хүрэжэ ерэбэбди. Нютагайнгаа суута сэрэгшын дурасхаалые мүнхэлхэ зорилго урдаа табяа бэлэйбди. Апрелиин 13-да — В. Б. Борсоевой түрэһэн удэртэ 20 километрэй урилдаан нютаггаа үнгэргэбэбди. Ерэхэ жэлдэ танай республикын түлөөлэгшэдые энэ урилдаанда уринабди, — гэжэ тус бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ, Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын автономито округой Баяндайн районой Хоготын дунда һургуулиин физкультурын багша А. В. Хамисов хөөрэнэ.

— Энэ хэрэг нютагаймнай суута сэрэгшын дурасхаалые мүнхэлхэһөө гадна, эб найрамдалай түлөө тэмсэхэ, хүн зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха гэһэн удхатай байна, — гэжэ Хэрмын найман жэлэй һургуулиин багша А. А. Хонгордоева хэлэбэ.

Гусиноозерск хотодохи 32-дохи СПТУ дүүргээд, Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхайда экскаваторай машинистын туһалагшаар хүдэлжэ байһан Григорий Беломоин залуушуулай дундаһаа онсо шалгараа. Тэрэ энэ зайе 35 минута 39 секунда соо гаталһан байха юм. Энгэртээ 189-дэхи номер зүүһэн эдир хубүүн фиништэ хүрэжэ ерэбэ. Энэмнай манай айлшан — Хоготын дунда һургуулиин һурагша, Эдик Левин болоно. Г. Беломоинтой хүдэлдэг Николай Пронин гурбадахи һуурида гараһан байгаа.

Физкультура болон спортын талаар республикын Гүрэнэй комитедэй инструктор, спортын мастер Наталья Соломинская («Трудовые резервы») 39,15 минута саг харуулжа, эхэнэрнүүд соохоо илаба. Кабанскын районой Селенгинск тосхоной һургуулиин физкультурын багша Светлана Соколова, «Электромашина» заводой инженер-конструктор Надежда Шилова удаадахи һууринуудта гараа.

Ветерануудай бүлэгтэ хүн зон илангаяа олон байба? Кабанскын районой Селенгинскын 8-дахи СМУ-гай электрогагнууршан, санын урилдаагаар СССР-эй спортын мастер, 51-тай боложо ябаһан Андрей Бурлаков 36 минута 09 секунда саг харуулжа, илалта туйлаба. «Электромашина» заводой физкультурын инструктор, спортын мастерта кандидат Вячеслав Романов — хөёрдохи, Улаан-Удын 36-дахи һургуулиин физкультурын багша, спортын мастер Федор Капустин гурбадахи һуури эзэлһэн байна.

65-тай боложо ябаһан дайнай ба ажалай ветеран Михаил Иосифович Стопа энэ зайда тэбхэр 52 минута саг харуулжа, хэдэн хүниие ахижа гараа. ЛВРЗ-гэй якорна цехэй слесарь Валентин Бадмаев жэл бүхэндэ урилдаанда хабаададаг юм. Иимэ ветерануудай нэрэнүүдые үшөөл дурдажа болоно.

Эрэшүүл 20 километртэ хурдан сүлхэеэ туршаба. Энэ зайда һонирхолтой, орёо шанга тэмсэл болоо. Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхайн физкультурын инструктор Сергей Чеповской ходо түрүүлжэ ябаба. Зүгөөр Сэлэнгын хүүргын баруун талада үгсүүр болоходонь, һаяхан аспирантура дүүргээд, Буряадай худөө ажахын институдта багшалжа байһан Цырен Чернинов урагшаа гараһан байха юм. Тэгшэ газарта гарахадаа, Чеповскийн дахинаа хүсэжэрхихэдэнь, саашадаашье тэмсэл болохоёо болибо ха даа гэжэ һанахаар байгаа һэн. Теэд юун болоно гээшэб?! Фиништэ хүрэхын урда тээ 300—400 метрэй үлөөд байхада, үгсүүр өөдэ дахинаа хоёрдохи амисхаал абажа, Цырен Чернинов илалта туйлаба — 1 час 07 минута. Профсоюзуудай спортын бүлгэмэй зунай зуйлнүүдэй таһагые даагша Б. Э. Жалсанов тэрэнэй амжалтада хабаатай юм.

Сергей Чеповской тэрээнһээ 0,15 секундаар гартаһан байгаа. Үйлэдбэриин һуралсалай мастер Виктор Сальников гурбадахи һуурида гараа.

Бороо хуратай, һалхитай хуйтэншье байгаа һаань, яһала үндэр үрэ дүнгүүд туйлагдаба.

Илагшадта Госспорткомитедэй дипломууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа.

Түгэсхэлэй парад баярай оршон байдалда үнгэрбэ. Физкультура ба спортын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. П. Кондаков, Хоготын оборонно-спортивна клубые даагша А. В. Хамисов амаршалгын үгэ хэлээ. Тэрэ тус клубай эдир гэшүүдэй һиилэнэн зураг бэлэг болгон барюулба. Хэрмын найман жэлэй һургуулиин 5-дахи классай һурагша Вова Пронькин украин поэт Владимир Панченкын «Баатарнууд хэтэдэ мүнхэ» гэжэ шүлэг уянгата һайханаар уншажа, суглараг-шадай зүгһөө альга ташалгаар угтагдаһан байна.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ХҮЛЭГҮҮДЭЙ ХУРДЫЕ ТУРШАЛГА

Урин дулаан үдэрнүүдэй эхилэмсээр республикын ипподром дээрэ хатарша хүлэгүүдэй һорилго, таһалдахаяа болинхой. Энэньшье ойлгосотой: Юуб гэхэдэ, өөрын һайн ипподромтой, хатарша, һайн моридтой болоһон хадаа хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд моридой урилдаа таһалгаряагуй үнгэргэжэ, арад зоной, илангаяа залуу үеэнэй талархал татадаг болоо.

Майн 15, 22-ой үдэрнүүдтэ ипподром дээрэ хатарша моридые туршалга үнгэргэгдэбэ. Харин хүрдан, хатарша хүлэгүүдэй зунай урилдаануудай хаһын нээлгэдэ зорюулагдаһан тусхай ёһолол майн 29-дэ үнгэргэгдэхөөр хүлеэгдэнэ. Энэ үдэр урилдаанда эрхимлэжэ гарагшадта барюулагдаха тусхай арбаад шан тогтоогдонхой.

Хатарша хүлэгүүдэй урилдаанда хотын али коллективүүд тусхай шангуудаа табяа хаб гэһэн асуудалда ипподромой үйлэдбэриин таһагые даагша Д. Ж. Чердонов иигэжэ харюусана:

— Манай ипподром дээрэ жэл бүри үнгэргэгдэжэ байдаг заншалта урилдаанда эрхимлэжэ гарагшадта барюулагдаха тусхай шангуудые хотын олон тоото эмхи зургаануд, районуудай үүлтэртэ моридой фермэнүүдэй коллективүүд бэлдэдэг юм. Жэшээнь, майн 29-нэй үдэр үнгэргэгдэхэ урилдаанда Мухар-Шэбэрэй, Загарайн районуудай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Хүрбын ОПХ-гай үүлтэртэ моридой фермын коллективүүд 1600 метрэй зайда урилдаһан моридые жолоодогшодто барюулагдаха шангуудые тогтоогоо. Эдэ зайнуудта табигдаһан морид наһа наһаарва хубаараад урилдаха юм. Тиихэдэ КПСС-эй горкомой, горгүйсэдкомой шанда хүртэхын түлөө урилдаха ипподромой моридые дүршэлтэй жолоо баригшэд Федот Добосов Николай Тимофеев хоёр залаха юм. Зунай хаһын нээлгэдэ зорюулагдаһан, мүн профсоюзуудай спортын бүлгэмэй тогтооһон шангуудта хүртэхын түлөө арбан табан хүлэг урилдаха юм. Урилдаанда Мухар-Шэбэрэй районой «Эрдэм» совхозой, Ленинэй нэрэмжэтэ, «Искра», «Коммунизм» колхозуудай, Ивалгын, Загарайн районуудай Оронгын совхозой, Хүрбын ОПХ-гай морид хабаадаха. Дээрэ нэрлэгдэһэн шангуудһаа гадна КПСС-эй Железнодорожно райкомой, райгүйсэдкомой, «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй болон бусад эмхи зургаануудай шангууд ээдээ хүлеэнэ.

Байгша ондо ипподромой талмай дээрэ хүлэгүүдэй хурдые туршалга һара бүри үнгэргэгдэжэ байхаар хараалагдана. Июнь һарын 5, 12, 19-нэй үдэрнүүдтэ моридоо һорихо зорилгоор эзэжээтэ урилдаанууд болохо юм. Тиихэдэ июниин 25—26-най үдэрнүүдтэ «Сурхарбан-88» гэһэн республикын ажалшадай зунай найр нааданая үедэ районуудһаа ерэһэн моридой урилдаа хаража, баясаха, урмашахамнай дамжаггүй. Мүн июль һарада Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын түрүү һуури эзэлхын түлөө мурысөөн болохо гээд хараалагданхай. Улаан-Удэ хотодо үнгэргэгдэхэ болоһон энэ мурысөөндэ Эрхүүгэй, Шэтын, Амарай областьнуудай, Хабаровска хизаарай командануд хабаадахаяа ерэхэ юм. Август, сентябрь һарануудай амаралтын үдэр бүри моридой урилдаан таһалгаряагуй үнгэргэгдэжэ байхаар хараалагдана.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

★ СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй һөһэдэхи сесси. «Кооперацин — хубилган шэнэдхэлгын хүсэн түгэс арга» — сессиин хоёрдохи үдэрэй хүдэлмэриин тоосоон.

★ «Ороной экономико хүгжөөлгэдэ кооперацийн үүргэ, СССР-тэхи кооперацин тухай Хуулиин проект тухай» — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ депутат Н. И. Рыжковой элидхэл.

★ Үсэгэлдэр. «Һүүлшын хонхо» — И. Игумновай, Ц. Цыренжаповай репортаж.

Сонсир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30 — «120 минута». 9.05 — «Амар сайн, хүгжэм!». 9.50 — «За двумя зайцами» — уран һайханай фильм. 11.05 — Шэнэ һонин. 11.15 — Консерваториин симфоническа оркестрэй концерт. (США). (12.35 хүрэтэр). 16.30 — Шэнэ һонин. 16.45 — СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд хөөрэнэ. 16.55 — «Тайна зеленого острова» — үхибүүдтэ зорюулагдаһан фильм. 17.05 — «Табан жэл: хүнүүд ба ажал хэрэгүүд» — баримтата фильм. 18.45 — Уран зураашын мастерскойдо. 19.00 — «Хабаадагша нюурнууд». 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». **Улаан-Удэ.** 20.05 — Байгал. **Москва.** 20.30 — «12-дохи дабхар». 22.00 — Время. 22.35 — СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд хөөрэнэ. 22.45 — «Хугжэм агаарай долгиндо». Забһартань—23.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 11.35, 12.35 — Биологи. 7-дохи класс. 13.00 — «Весна — уран һайханай фильм. 14.45 — «Очаг» — баримтата фильмын премьерэ. 15.20 — Шэнэ һонин. 15.30 — «Белый шаман» — уран һайханай фильм. 3-дахи сери. **Улаан-Удэ.** 18.00 — Мультфильм. 18.10 — «Дүлэн». Комсомолой һүргуулиин хэрэгүүд. 18.45 — «Эрхэтэн ба хуули». 19.25 — «Республикын барилгануд дээрэ». Гусиноозерскын ГРЭС-эй барилга дээрэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай. **Москва.** 20.05 — Балалайка наадана. **Улаан-Удэ.** 20.30 — «Ураскхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 20.45 — Соносхолнууд. **Москва.** 21.00 — «Амгалан нойргосгы, багашуул!». 21.15 — Арадай инструментнүүдэй аялгануд. 21.45 — «Хэрбээ элүүр эхэ ябаха гэбэл». 3-дахи дамжуулга. 22.00 — Время. 22.35 — СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд хөөрэнэ. 22.45 — «Портрет Советского Союза» — баримтата фильмын премьерэ (США). «Мать России» — 1-дэхи сери, «Сибирь: лед и огонь» — 2-дохи сери.

ЗАҺАБАРИ

Манай газетын майн 21-нэй номерто гараһан «Юрөөл» гу, али «үреэл» гү?..» гэһэн статьягай эхиндэ үзэгэй алдуунуудтайгаар толилогдоһон «өрөөл» гэжэ үгэнүүдые «ерөөл» гээд уншахыетнай гуйнабди.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08. зам. редактора — 2-62-62. отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23. промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-04553. Заказ № 122. Индекс 04610.